

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVROPA İNSAN HÜQUQLARI MƏHKƏMƏSİ
KİPRİANU (KYPRIANOU) KİPRƏ QARŞI İŞİ

(Şikayət № 73797/01)

QƏRAR

Strasburq, 15.12.2005-ci il

**Avropa insan hüquqları məhkəməsinin
Böyük Palatası**

L.Vildxaber, Sədr,

Hakimlər X.L.Rozakis, J.-P.Kosta, Ser Nikolas Brates, B.M.Supançığ, C.Bonello, L.Lukaydes, R.Türmen, F.Tülkens, Y.Kasadeval, M.Pellonpyay, R.Maruste, V.Zaqrebelski, L.Qarlitski, E.Fura-Sandstrem, A.Gülümyan, H.Hacıyevdən ibarət tərkibdə,

2 fevral 2005-ci il, 15 iyun 2005-ci il və 2 noyabr 2005-ci il tarixində bağlı qapılar arxasında iclas keçirərək, sonuncu iclasda aşağıdakı Qərarı qəbul etdi:

PROSEDUR

1. İş Kipr vətəndaşı **Mixalakis Kiprianu** (Michalakis Kyprianou) (bundan sonra - ərizəçi) tərəfindən Kipr Respublikasına qarşı 9 avqust 2001-ci il tarixində verilmiş şikayəti (№ 73797/01) əsasında, İnsan hüquqları və əsas azadlıqların müdafiəsinə dair Avropa konvensiyasının 34-cü maddəsinə müvafiq olaraq başlanmışdır.

2. Avropa Məhkəməsində ərizəçinin maraqlarını Nikosiya şəhərindən olan vəkillər d-r S.Klerides (Dr C. Clerides), L.Klerides (L. Clerides), M.Triantafyllides (M. Triantafyllides), Y.Yefstafiu (E. Efsthathiou), A.Angelides (A. Angelides), Y.Vrahimi (E. Vrahimi) və **Birləşmiş Krallıqda fəaliyyət göstərən hüquq müdafiəçiləri** B.Emmerson (B.Emmerson) və M.Müller (M. Muller) təmsil etmişlər.

Avropa Məhkəməsində Kipr hakimiyyət orqanları Kipr Respublikası Baş prokurorunun müavini P.Klerides (P.Clerides) tərəfindən təmsil olunmuşlar.

3. Ərizəçi iddia etmişdir ki, onun məhkəməni təhqir etmək ittihamı üzrə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi, mühakimə olunması və azadlıqdan məhrum edilməsi Konvensiyanın **5-ci** maddəsinin **3, 4 və 5-ci bəndləri**, Konvensiyanın **6-cı** maddəsinin **3-cü** bəndinin **“a”, “b” və “d”** yarımbəndləri, eləcə də Konvensiyanın **7, 10 və 13-cü** maddələrinə ziddir.

4. Şikayət Avropa Məhkəməsinin Üçüncü seksiyasının baxışına verilmişdir (Avropa Məhkəməsinin Reqlamentinin 52-ci qaydasının 1-ci bəndi). Reqlamentin 26-cı qaydasının 1-ci bəndinə müvafiq olaraq, bu işə baxılmaq üçün Palata formalaşdırılmışdır (Konvensiyanın 27-ci maddəsinin 1-ci bəndi).

5. 1 noyabr 2001-ci il tarixində Avropa Məhkəməsi öz seksiyalarının tərkibini dəyişmişdir (Reqlamentin 25-ci qaydasının 1-ci bəndi). İş İkinci seksiyanın baxışına verilmişdir (Reqlamentin 52-ci qaydasının 1-ci bəndi).

6. 7 may 2002-ci il tarixində hakimlər J.-P.Kosta, A.B.Bak, Qoykur Yorundsson, L.Lukaydes, M.Uqrexelidze, K.Bırsan, A.Mularoni, eləcə də Məhkəmə seksiyasının katibi S.Dolledən ibarət tərkibdə Palata şikayəti mahiyyəti üzrə baxılmaq üçün qismən qeyri-məqbul hesab etmişdir.

7. 8 aprel 2003-cü il tarixində hakimlər J.-P.Kosta, A.B.Bak, L.Lukaydes, K.Yunqvert, V.Butkeviç, A.Mularoni, eləcə də Məhkəmə seksiyasının katibi S.Dolledən ibarət tərkibdə *Palata tərəfindən şikayətin Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1, 2 və 3-cü bəndləri və Konvensiyanın 10-cu maddəsinə dair hissələri məqbul hesab edilmişdir.*

8. 27 yanvar 2004-cü il tarixində eyni tərkibdə Palata yekdilliklə Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinin (*müstəqil və qərəzsiz məhkəmə hüququ*), **2-ci bəndi** (*təqsirsizlik prezumpsiyası*) **və 3-cü bəndinin “a” yarımbəndinin** (*ittihamın xarakteri və səbəbi haqqında ətraflı informasiya*) **pozulduğunu və ərizəçinin şikayətinin Konvensiyanın 10-cu maddəsinə dair hissəsinə ayrıca baxılmasına ehtiyacın olmadığını qəbul etmişdir.** Ərizəçiyə 15000 avro məbləğində mənəvi zərərin kompensasiyası və məhkəmə xərcləri və məsrəflərinin kompensasiyası kimi 10000 avro ödənilməsi qət edilmişdir.

9. 19 aprel 2004-cü il tarixdə Kipr hakimiyyət orqanları Konvensiyanın 43-cü maddəsi və Reqlamentin 73-cü qaydasına müvafiq olaraq işin Avropa Məhkəməsinin Böyük Palatasının baxışına verilməsinə dair xahişlə müraciət etmişlər. **14 iyun 2004-cü il tarixdə** Böyük Palatanın kollegiyası bu müraciəti təmin etmişdir.

10. Böyük Palatanın tərkibi Konvensiyanın 27-ci maddəsinin 2 və 3-cü bəndləri və Reqlamentin 24-cü qaydasının müddəalarına müvafiq olaraq müəyyən edilmişdir.

11. Üçüncü tərəf qismində dəlillər Məhkəmə Sədrinin araşdırmada iştirak etməsinə icazə verdiyi *Birləşmiş Krallığın və İrlandiyanın* hakimiyyət orqanlarından alınmışdır (Konvensiyanın 36-cı maddəsinin 2-ci bəndi və Reqlamentin 44-cü qaydasının 2-ci bəndinin “a” yarım bəndi). Üçüncü tərəfin şərtləri, həmçinin Məhkəmə Sədrinin araşdırmada iştirak etməyi təklif etdiyi *Malta* hakimiyyət orqanlarından alınmışdır (Konvensiyanın 36-cı maddəsinin 2-ci bəndi və Reqlamentin 44-cü qaydasının 2-ci bəndinin “a” yarım bəndi).

12. Ərizəçi və Kipr hakimiyyət orqanları işin mahiyyəti üzrə dəlillərini təqdim etmiş (Reqlamentin 59-cu qaydasının 1-ci bəndi), həmin dəlillərə, həmçinin üçüncü tərəflərin şərtlərinə cavablarını daxil etmişlər (Reqlamentin 59-cu qaydasının 1-ci bəndi). Ərizəçi, həmçinin ədalətli kompensasiyaya dair tələblər irəli sürmüşdür. Kipr hakimiyyət orqanları bu tələblərlə bağlı şərtlərini təqdim etmiş və ərizəçi onlara cavab vermişdir.

13. 2 fevral 2005-ci il tarixində Strasburq şəhərində insan hüquqları sarayında iş üzrə açıq dinləmələr keçirilmişdir (Məhkəmə Reqlamentinin 59-cu qaydasının 3-cü bəndi).

Avropa Məhkəməsində aşağıdakı şəxslər iştirak etmişlər:

a) Kipr hakimiyyəti adından:

P.Klerides, Kipr Respublikası Baş prokurorunun müavini, Kiprin Avropa insan hüquqları məhkəməsi yanında müvəkkili,
Lord Lester Hern-Hillski – Kraliça (taxt-tac) vəkili,
P.Saini (P.Saini) - vəkil (*barrister*),
S.-M.Yoannides (S.-M.Joannides), Respublikanın böyük müşaviri - *müşavir*,

b) ərizəçinin adından:

B.Emmerson - Kraliça (taxt-tac) vəkili,
D.Fridman- vəkil (*barrister*),
M.Müller - vəkil (*barrister*)- *müşavir*,
P.Kiprianu, vəkil (*barrister*)- *məsləhətçi*,
L.Haralambus, *solicitor (hüquq məsləhətçisi)*

Ərizəçi də iştirak etmişdir.

Avropa Məhkəməsi B.Emmerson, P.Klerides və Lord Lesterin müraciətini və tərəflərin nümayəndələrinin Avropa Məhkəməsi və ayrı-ayrı hakimlər tərəfindən verilmiş suallara cavablarını dinləmişdir.

FAKTLAR

I. İşin halları

14. Ərizəçi 1937-ci ildə anadan olmuşdur və Nikosiya şəhərində yaşayır.

15. Ərizəçi 40 illik staja malik vəkildir. O, Kiprin baş prokurorunun aparatının keçmiş qulluqçusu və Kipr Nümayəndələr Palatasının keçmiş üzvüdür.

16. 14 fevral 2001-ci il tarixində ərizəçi andlılar məhkəməsinin Limassola şəhərində keçirilən səyyar iclasında qətdə ittiham olunan şəxsi müdafiə etmişdir. O, iddia etmişdir ki, ittiham tərəfinin şahidinin - polis zabitinin çarpaz dindirilməsi prosesində şahidə sual verdikdən sonra hakim onun sözünü kəsmişdir. Ərizəçi özünü təhqir olunmuş hiss etmiş və iş üzrə gələcək araşdırmadan imtina haqqında ərizə vermişdir. İş üzrə yazılı ərizələrində Kipr hakimiyyət orqanları göstərmişlər ki, hakim ərizəçinin şahidi dindirmə tərzilə bağlı sadə və nəzakətli şəkildə iradəni bildirərək, dindirməyə müdaxilə etmişdir. Ərizəçi dərhal çarpaz dindirməni dayandıraraq, hakim iradəni sona çatdırmasına imkan verməmiş və dindirməni davam etdirməkdən imtina etmişdir.

17. Məhkəmə iclasının sözbəsöz yazılmış stenoqramında aşağıdakı dialoq əks olunub (tərcümə):

Məhkəmə: Məhkəmə hesab edir ki, Sizin sualınız baxılan işə aid olmayan faktlara toxunur...

Ərizəçi: Mən dərhal dindirməni dayandıracağam...

Məhkəmə: C-b Kiprianu...

Ərizəçi: Bir halda ki, Məhkəmə mənim bu şəxsi müdafiə edərkən öz vəzifələrimi düzgün icra etmədiyimi hesab edir, mən məhkəmədən bu işin araşdırılmasında gələcək iştirakdan imtina etmək üçün icazə verilməsini xahiş edirəm.

Məhkəmə: Vəkilin iş üzrə araşdırmada iştirakdan azad edilməsi məhkəmənin müstəsna səlahiyyətlərinə aiddir və hazırda eşitdiklərimizi nəzərə alıqda, bu cür azad etmə üçün əsas yoxdur. Məhkəmə “Kafkaros və digərləri Respublikaya qarşı” işinə istinad edir və azad etmədən imtina edir.

Ərizəçi: Siz mənim iş üzrə əsas faktlarla bağlı dindirməmin davam etdirilməsinə mane olduğunuz üçün bundan sonra mənim prosesdə iştirakım mənasızdır.

Məhkəmə: Məhkəmə hesab edir ki, sizin inadınız...

Ərizəçi: Və mən təəssüflənirəm ki, şahidin çarpaz dindirilməsi aparılan zaman hakimlər öz aralarında söhbət edir və biri-birinə “ravasakia” məktubları ötürürdülər ki, bu da məhkəmənin gizli nəzarəti altında olduğu halda, mənim dindirməni lazımi səylə davam etdirməyimə mane oldu.

(“Ravasakia” – qısa və gizli məktub və ya yazışmalar, sevgi məktubları və ya xoşagəlməz məzmunlu məktublar – tərcüməçinin qeydi).

Məhkəmə: Məhkəmə Kiprianu tərəfindən ifadə olunmuş sözləri, xüsusilə də bu sözlərin deyildiyi tonu məhkəməyə qarşı təhqir hesab edir. Kiprianuya seçim verilir: dediyi ifadələri təsdiq edərək, bu sözlərə görə nə üçün cəzalandırılmalı olmadığını izah etmək, yaxud da onlardan imtina etmək. Məhkəmə müstəsna qaydada ona seçim hüququ verir. Ədalət mühakiməsi haqqında Qanunun 44-cü maddəsinin 4-cü hissəsinin “a” bəndi bütün ciddiliyi ilə tətbiq ediləcək.

Ərizəçi: Məni mühakimə edə bilərsiniz!

Məhkəmə: Hər hansı bir bəyanat vermək istəyirsinizmi?

Ərizəçi: Şahidin çarpaz dindirilməsi aparılan zaman mən kiçik kağız vərəqlərinin bir hakimdən digərinə ötürüldüyünü öz gözlərimlə gördüm və bu, müdafiə üçün xoşagələnlər deyil. Qətdə ittiham olunan şəxsi bu şəraitdə mən nə cür müdafiə edə bilərəm?

Məhkəmə (Hakim Fotiu): Barəsində qeyd olunan kağız parçalarından biri hələ də hakim Ekonomunun əlindədir və Kiprianu onu nəzərdən keçirə bilər.

Məhkəmə (Hakim Mixayelidu): Kiprianu tərəfindən dindirmənin aparılmasına dair hakimler arasında yazılı fikir mübadiləsi ona özünü bu şəkildə aparmaq hüququ vermir və mən onun davranışını tamamilə qəbul edilməz hesab edirəm.

Məhkəmə (Hakim Fotiu): Məhkəmə yaranmış məsələyə baxmaq üçün fasilə elan edir. İttiham olunan şəxs (əsas iş üzrə) kameraya qaytarılmalıdır.

/.../

Məhkəmə: Fasilə zamanı məhkəmə müşavirə keçirmişdir və hal hazırda da hesab edir ki, Kiprianu tərəfindən deyilənlər məzmununa və tonuna görə 14/60 sayılı Ədalət mühakiməsi haqqında qanunun 44-cü maddəsinin 4-cü hissəsinin “a” bəndinə müvafiq olaraq məhkəmənin təhqir olunması, yəni öz sözləri və hərəkətləri ilə məhkəməyə hörmətsizliyin nümayiş olunmasıdır. Məhkəmə müşavirəyə getməzdən əvvəl Kiprianudan ona cəza təyin edilməzdən öncə dediklərinə nə isə əlavə etmək istəyib-istəmədiyini soruşmuşdur. Əgər onun əlavələri varsa, məhkəmə onu dinləməyə hazırdır. Əks halda, məhkəmə araşdırmanın növbəti mərhələsinə keçəcək.

Ərizəçi: Cənab sədr, fasilə zamanı mən hansı pozuntuya yol verdiyim haqqında düşündüm. Hadisələr olduqca gərgin atmosferdə baş vermişdir. Mən çox ciddi iş üzrə müdafiəçi kimi çıxış edirəm və buna görə də şahidin çarpaz dindirilməsini həyata keçirdiyim zaman sözümün kəsildiyini hesab edərək, bu sözləri dedim. Mən artıq qırx ildir ki, vəkilm, qüsursuz reputasiyaya malikəm və bu cür ittihamla ilk dəfədir məruz qalırım. Demək istədiklərim bunlardan ibarətdir.

Məhkəmə: Məhkəmə 10 dəqiqəlik fasilə elan edir və daha sonra qərar qəbul ediləcək”

18. Qısa fasilədən sonra məhkəmənin səyyar iclası səs çoxluğu ilə ərizəçini beş gün müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum etmişdir. Məhkəmə

hakimlərlə ərizəçinin yuxarıda verilmiş dialoquna istinad etmiş və aşağıdakı nəticəyə gəlmişdir:

“...Kiprianu tərəfindən yaradılmış atmosferi sözlə ifadə etmək çətindir. O, təkcə sözlərinin qəbul edilməz məzmununu ilə deyil, həm də bu sözlərin ifadə tərzini (tonu), özünün davranışı və məhkəməyə münasibətdə hərəkətləri (jestləri) ilə, nəinki məhkəmə zalı, istənilən sivil yer üçün xoşagəlməz təəssürat oyatmış, məhkəmə araşdırması zamanı təhdid və təzyiqli mühiti doğurmuşdur. Məhkəmə Kiprianunun məhkəmə zalında qışqırdığını və aqressiv hərəkətlər etdiyini qeyd etməklə, heç də şışirtməyə yol vermir.

Məhkəmə Kiprianuya onun bəyanatlarının və davranışının məhkəməyə qarşı təhqir olduğu barədə bildirmiş və ona izahat vermək imkanı yaratmışdır. Və məhkəmə əsaslı olaraq Kiprianunun sakitləşməyini və üzr istəyəcəyini gözləsə də, o, eyni ton və tərzdə qışqıraraq “Məni mühakimə edə bilərsiniz” demişdir.

Daha sonra, uzun fasilədən sonra Kiprianuya üzr istəyəcəyi və davranışı ilə vurduğu zərəri aradan qaldıracağı ümidi ilə məhkəməyə təkrar müraciət etmək imkanı verilmişdir. Təəssüf ki, bu mərhələdə Kiprianu hər hansı bir peşmanlıq və ya heç olmasa yaratdığı vəziyyətin qəbul edilməzliyinin dərk olunması əlamətlərini nümayiş etdirməmişdir. Əksinə, o, bildirmişdir ki, fasilə zamanı hansı pozuntunu törətdiyini düşünmüş və yalnız “olduqca gərgin atmosfer” istinad etmişdir. Lakin bu cür atmosferin yaranmasına görə məsuliyyət yalnız onun üzərinə düşürdü və buna görə də o, bundan özünə bəraət qazandırmaq üçün istifadə edə bilməz.

C-b Kiprianu məhkəmə üzvləri arasında fikir mübadiləsini tərəddüd etmədən “ravasaki”, yəni “sevgi məktubları” ilə mübadilə ilə müqayisə etmişdir (Bax: “Müasir yunan dili lüğəti: - Spoudi ravasaki (Slavic ravas) – sevgi məktubları”). O, həmçinin araşdırmanın gedişatına nəzarət etməyə çalışan məhkəməni, hansı ki, məhkəmənin hüquq və vəzifələrinə aiddir, onu məhdudlaşdırmaqda və gizli qərarlar verməkdə ittiham etmişdir.

Məhkəmə, nəinki vəkil tərəfindən, hətta istənilən hər hansı bir şəxs tərəfindən məhkəmənin bu cür açıq-aşkar və qəbul edilməz təhqir olunması faktını xatırlamır.

Bu məsələdə hakimlərin xüsusi şəxs kimi ağır şəkildə təhqir olunmaları az rol oynayır. Daha çox vacib olan - ədalət mühakiməsinin nüfuzu və tamlığıdır. Məhkəmənin reaksiyasının dərhal və sərt olmaması ədalət mühakiməsinin nüfuzuna ciddi xələl yetirərdi. Qanuni və sivil hakimiyyət tərəfindən, hansına ki, məhkəmə aiddir, adekvat reaksiyanın verilməməsi məhkəmənin nüfuzunun alçaldılmasının qəbul edilməsi demək olardı.

Biz bu cür hallarda daşındırıcı amil kimi adekvat cavabın yalnız azadlıqdan məhrum etmə olduğunu təəssüflə qeyd etməyə məcburuq.

Məhkəmə bütün nəticələri çox yaxşı anlayır, çünki məhkum olunan şəxs çox təcrübəli vəkildir, lakin Kiprianu bu cəzaya öz davranışı ilə düçar olmuşdur. Yuxarıda qeyd olunanlara əsasən, məhkəmə beş gün müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edir”.

19. Lakin səyyar məhkəmə iclasının sədri hesab etmişdir ki, 75 Kipr funtu (təxminən 130 avro) məbləğində cərimənin təyin edilməsi, hansı ki, 1960-cı il tarixli Ədalət mühakiməsi haqqında qanunun (14/60 sayılı Qanun) 44 (2) maddəsinə əsasən, maksimal cərimə cəzası hesab edilir, daha uyğun cəza olardı.

20. Ərizəçi həbs müddətini dərhal çəkmişdir. Faktiki olaraq o, Həbsxana Məcəlləsinin 9-cu maddəsinə müvafiq olaraq vaxtından əvvəl azad olunmuşdur.

21. 15 fevral 2001-ci il tarixində ərizəçi Kipr Ali Məhkəməsinə apellyasiya vermiş və həmin apellyasiya 2 aprel 2001-ci il tarixində rədd edilmişdir.

/.../

24. Ərizəçinin apellyasiyasının rədd edilməsinə dair Qərarında Ali Məhkəmə bildirmişdir ki, Kipr qanunvericiliyinin məhkəmənin təhqir olunması ilə bağlı müvafiq Konstitusiyaya müddələri ingilis hüququnun prinsiplərini əks etdirir. O, Konstitusiyanın istənilən məhkəməyə məhkəmə qərarını və ya əmrini icra etməkdən imtina etmiş, yaxud məhkəməni təhqir etmiş istənilən şəxsə münasibətdə 12 ayadək müddətə həbs cəzası təyin etmək səlahiyyəti verən normalara hüquqi qüvvə verən 162-ci maddəsinə istinad etmişdir. O, qərar vermişdir ki, Ədalət mühakiməsi haqqında qanunun 44 (2) maddəsi Konstitusiyanın 162-ci maddəsinə tam uyğundur. Ən nəhayət, hesab etmişdir ki, ərizəçi özünün təhrikçi davranışı və məhkəmənin rolunu sarsıtmaq cəhdləri ilə məhkəmə zalında gərgin atmosfer yaratmışdır.

25. Bundan başqa, Ali Məhkəmə qərara almışdır:

/.../

... Hakimin rolu –ədalətli araşdırmanın zəruri şərti olan məhkəmə araşdırması qaydasını və məhkəmənin nüfuzunu qorumaqdır. Vəkil, iş üzrə tərəf deyil, o, ədalət mühakiməsinə qulluq edən şəxsdir. Məhkəmədə fikir bildirmək hüququndan sui-istifadə etməklə və məhkəməni təhqir etməklə, vəkil, üçüncü tərəf kimi araşdırmanın gedişatını pozur və bununla da ədalət mühakiməsinə zərər vurur. Məhkəmənin təhqir olunmasına görə cəzanın təyin edilməsi ədalətli araşdırma hüququnun müdafiə olunması məqsədinə xidmət edir. ...Onun fəaliyyətini pozan hərəkətlərə məhkəmənin göz yumması ədalətli araşdırma prinsipinə riayət olunmadığına dair əsaslı ittihama gətirib çıxara bilər. Hakimlərin ədalətliliyi ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsinin özəyidir.

/.../

Hazırkı halda c-b Kiprianu təşəbbüsü məhkəmənin əlindən almağa və məhkəmə araşdırmasının gedişatını şəxsən yönləndirməyə cəhd etmişdir. Məhkəmə, bu səhnə qarşısında biganə qalmaqla öz vəzifə borcuna qarşı çıxmış olardı”.

26. Ali Məhkəmə aşağıdakı nəticəyə gəlir:

“Biz təsdiq edirik ki, Kiprianu öz sözləri və davranışı ilə məhkəməyə hörmətsizlik nümayiş etdirmiş və Qanunun 44 (2) maddəsinə pozmaqla məhkəməni təhqir etmişdir”.

27. Ərizəçiyə təyin edilmiş cəza ilə bağlı Ali Məhkəmə aşağıdakıları bildirmişdir: “Məhkəməni təhqir etmiş şəxsləri cəzaya məhkum etmək üçün öz hakimiyətindən istifadə etməsi məhkəmənin şərəfinə toxunulduğu və vəzifələrinin yerinə yetirilməsini çətinləşdirdiyi hallarda son, lakin zəruri tədbirdir. Cəza, məhkəmənin istəyi ilə tətbiq edilmir. Ədalət mühakiməsinin tələb etdiyi halda, bunu etmək məhkəmənin vəzifəsidir. Vəkil məhkəmənin təhqir olunmasına görə çox nadir hallarda cəzalandırılır ki, bu da vəkilin məhkəməni təhqir etməyə görə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunduğu ilk hal olması faktı ilə sübut olunur. Bu cür yanaşma vəkilin vəzifələri ilə birbaşa əlaqəlidir. Lakin hüquqşünasın vəkil vəzifələrinə zidd hərəkət etməsinə imkan vermək yolverilməzdir. Ədalət mühakiməsinin qulluqçusu rolundan imtina edən vəkil, eyni dərəcədə müştərisinin maraqlarını qorxusuz və maneəsiz müdafiə etmək üçün ona verilən müdafiədən imtina etmiş olur. Şəxsi maraqları naminə özünü məhkəməyə qarşı qoyaraq, o, öz peşə borcuna zidd hərəkət edir və buna görə məhkəməni təhqir edən istənilən şəxs kimi cəzaya məhkum olunmalıdır. Təəssüf ki, c-b Kiprianu məhkəmənin səyyar iclasında dediklərindən və etdiklərindən imtina etməmişdir. O, hətta bizdən belə üzr istəməmişdir. Məhkəmənin səyyar iclasının səlahiyyətlərinə məhkəmənin təhqir olunması məsələsi və təqsirkarın cəzalandırılması məsələsini həll etmək daxil idi. Biz çıxarılmış hökmü dəyişdirmək üçün səbəb görmürük. Biz təəssüf edirik ki, 40 illik təcrübəyə malik vəkil Kiprianu məhkəmənin təhqir olunmasında təqsirkar hesab edilmiş və həbs cəzasına məhkum edilmişdir. Lakin bu cür təcrübəli vəkilin ədalət mühakiməsinə zərbə vurması bizi daha çox təəssüfləndirir. Bu, ədalət mühakiməsinin bu cür zərər çəkdiyi ilk haldır. Və ümid edirik ki, bu, həm də sonuncu hal olacaq”.

II. Tətbiq edilməli olan milli qanunvericilik və hüquq tətbiq etmə təcrübəsi

A. Konstitusiya

1. İttiham olunan şəxsin hüquqları

28. 12-ci maddənin 4 və 5-ci bəndlərinin bu işə tətbiq edilə bilən hissəsində deyilir:

4) Cinayətin törədilməsində təqsirləndirilən hər bir şəxs onun təqsiri qanuni şəkildə müəyyən edilməyənədək təqsirsiz sayılır.

5) Təqsirləndirilən hər bir şəxs:

a) ona qarşı irəli sürülmüş ittihamın xarakteri və əsasları haqqında vaxtında, ətraflı və ona aydın olan dildə məlumatlandırılmaq;

b) öz müdafiəsini təşkil etmək üçün zəruri müddət və imkanlar əldə etmək hüququna malikdir.

2. Ədalətli araşdırma hüququ

29. 30-cu maddənin 2 və 3-cü bəndlərinin bu işə tətbiq edilə bilən hissəsində deyilir:

2) Hər kəs mülki hüquqları və vəzifələrinin mübahisə olunduğu və ya ona qarşı istənilən cinayət ittihamının irəli sürüldüyü halda işə Qanuna əsasən yaradılmış müstəqil və qərəzsiz məhkəmə tərəfindən ağlabatan müddətdə ədalətli və açıq baxılması hüququna malikdir.

/.../

3) Hər kəs aşağıdakı hüquqlara malikdir:

a) hansı səbəbdən məhkəməyə gəlməli olması haqqında məlumat almaq;

b) məhkəmədə maraqlarını müdafiə etmək və buna hazırlaşmaq üçün kifayət qədər vaxt almaq...”.

(...)

4. Məhkəmənin təhqir olunduğu hallarda məhkəmənin hökm çıxarmaq səlahiyyətləri

31. Maddə 162-də deyilir:

“Ali Məhkəmə ona, yaxud Kommunal qanuna əsasən yaradılmış məhkəmələr də daxil olmaqla, Respublikanın istənilən məhkəməsinə qarşı istənilən təhqiri 160-cı maddəyə müvafiq olaraq cəzalandırmaq səlahiyyəti və məhkəmənin qərarı və ya əmrinə tabe olmayan hər kəsi 12 aydan artıq olmayan müddətə həbs cəzasına məhkum etmək səlahiyyətinə malikdir...”.

B. 1960-cı il tarixli Ədalət mühakiməsi haqqında qanun (Qanun № 14/1960, dəyişiklik və əlavələrlə)

1. Ali Məhkəməyə apellyasiya

32. Maddə 25 (2):

“...Cinayət-prosessual qanunun müddəalarına müvafiq olaraq, cinayət məhkəməsinin hər bir qərarı Ali Məhkəmədə apellyasiya predmeti ola bilər. Apellyasiya bəraət və ya ittiham hökmünə, yaxud cəzanın təyin edilməsinə dair istənilən qərara qarşı istənilən əsaslarla verilə bilər”.

Maddə 25 (3):

“Cinayət-prosessual qanunda, digər qanunlar və ya məhkəmə rəqlamentləri və bu qaydada müəyyən edilmiş istənilən səlahiyyətlərə əlavə olaraq əks olunmuş müddəalara baxmayaraq, Ali Məhkəmə mülki və ya cinayət işi üzrə apellyasiyaya baxan zaman birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən müəyyən edilmiş hallardan və nəticələrdən asılı deyil və sübutetmə bazasına tam yenidən baxmaq, şəxsi nəticələrini çıxarmaq, əlavə ifadələr dinləmək və ya almaq, işin halları tələb etdikdə şahidləri təkrar dindirmək hüququna və işin hallarına

müvafiq olaraq istənilən qərar və ya əmr, o cümlədən, işə birinci instansiya məhkəməsi və ya müvafiq yurisdiksiyalı digər məhkəmə tərəfindən təkrar baxılması haqqında qərar çıxarmaq hüququna malikdir”.

2. Məhkəmənin təhqir edilməsi

33. 44 (1) maddəsinin müvafiq hissəsində deyilir:

“a) məhkəmə iclasının keçirildiyi binada, yaxud yanaşı ərazidə bu araşdırmaya və ya qarşısında bu araşdırma aparılan istənilən şəxsə münasibətdə söz və ya davranışı ilə hörmətsizlik nümayiş etdirən hər kəs
/.../

6 ay müddətinə azadlıqdan məhrumetmə cəzası və ya 100 funtdan artıq olmayan məbləğdə cərimə, yaxud azadlıqdan məhrumetmə və cərimə ilə cəzalandırılan hüquq pozuntusunu törədir”.

44 (2) maddəsinin müvafiq hissəsində deyilir:

“1-ci hissənin “a” bəndində qeyd olunan hüquq pozuntusunun məhkəmə qarşısında törədildiyi halda, məhkəmə pozuntu törədəni həbs etmək və məhkəmə iclası sona çatanaqədək istənilən vaxt həmin gün pozuntunun baş verdiyini qəbul etmək və pozuntu törədəni 75 funtdan artıq olmayan cəriməyə və ya 1 ay müddətinə azadlıqdan məhrumetmə cəzasına, yaxud hər iki cəzaya məhkum etmək hüququna malikdir”.

(...)

D. Vəkillik haqqında qanun

1. Vəkillərin intizam məsuliyyəti

37. 15-ci maddədə deyilir:

“Hər bir vəkil ədalət mühakiməsinin qulluqçusudur, intizam məsuliyyət daşıyır və bu fəslə müvafiq olaraq intizam cəzasına məruz qala bilər”.

2. İntizam cəzaları və prosedur

38. 17-ci maddənin müvafiq hissəsində deyilir:

“1) Vəkilin istənilən məhkəmə tərəfindən, İntizam şurasının qənaətinə görə, nalayiq davranışı ehtiva edən istənilən hüquq pozuntusuna görə məhkum olunduğu və ya İntizam şurasının qənaətinə görə bu, vəkilin aldadıcı hərəkətlər etməkdə və ya qeyri-peşəkar davranışda təqsirkar olduğu halda, İntizam şurası aşağıdakılar barədə qərar qəbul edə bilər:

- a) vəkillik hüququndan məhrum etmək;
- b) vəkili uyğun hesab etdiyi müddətə öz fəaliyyətini həyata keçirmək hüququndan məhrum etmək;
- c) vəkili 500 funtdan artıq olmayan məbləğdə cərimə etmək;
- d) vəkilə xəbərdarlıq və ya irad bildirmək;

- e) İntizam şurasının zəruri hesab etdiyi halda, vəkilin üzərinə İnzibati şurada araşdırma xərclərini kompensasiya etmək vəzifəsi qoymaq.
- 2) 1-ci fəsildə qeyd olunan cəza prosedurları aşağıdakıların təşəbbüsü ilə təyin oluna bilər:
- a) İntizam şurasının öz təşəbbüsü ilə;
  - b) Respublikanın Baş prokurorunun təşəbbüsü ilə;
  - c) yerli vəkillər kollegiyasının ərizəsinə əsasən;
  - d) vəkilin davranışını mənfi qiymətləndirən istənilən şəxsin İntizam şurası tərəfindən təsdiq olunmuş ərizəsi əsasında”.

III. Lüğət

41. Yunan sözü “*ραβασάκια*” (ravasakia) aşağıdakı mənalar daşıyan “*ραβασάκι*” (“ravasaki”) sözünün cəm formasıdır:

- 1) Q.Babinioti (G. Babinioti), Müasir yunan dili lüğəti, r. 1542:
  - i) sevgi məzmunlu qısa və gizli məktub və ya kağız;
  - ii) istənilən şəxsə göndərilən, adətən xoşagəlməz məzmunlu istənilən yazılı müraciət (sənəd, məktub və s.). Sinonimləri: məktub, kağız.
- 2) Busnaki Qardaşları (Bousnaki Brothers), Böyük ümumi lüğət, 2002, r. 2983:
  - i) məktub;
  - ii) sevgi məktubu.
- 3) Ümumi müasir yunan dili lüğəti, r. 1741 (Fessalonikidə Aristotel Universiteti, Müasir yunan dilinin tədrisi institutu):
  - i) sevgi məktubu və ya kağızı (gizli xarakterli);
  - ii) adətən ünvanlandığı şəxs üçün xoşagəlməz məzmununa malik qısa yazılı müraciət (xəbərdarlıq, təhdid).

IV. Müvafiq müqayisəli hüquq və təcrübə

A. Giriş qeydi

42. Ümumilikdə belə bir nəticəyə gəlmək olar ki, ümumi hüquq normalarına və mülki hüququn bəzi normalarına müvafiq olaraq, məhkəmələr, məhkəmə araşdırmasının gedişatının pozulması ilə bağlı məsələləri əsas araşdırmanı həyata keçirən və təxirəsalınmaz tədbirlər görmək səlahiyyətinə malik eyni məhkəmə tərkibi tərəfindən sadələşdirilmiş icraat çərçivəsində müstəqil şəkildə həll etmək səlahiyyətinə malikdirlər. Lakin mülki hüquq normalarının əksəriyyəti məhkəmə prosesinin gedişatını pozan davranışın cinayət icraatı və ya sadələşdirilmiş icraat çərçivəsində müvafiq məhkəmə orqanlarında araşdırılmasını nəzərdə tutur. Sonuncu ilə bağlı ümumi hüquq normaları və mülki hüquq normaları arasında mühüm fərqlər müşahidə olunur.

B. İşə üçüncü tərəf qismində baxmağa başlamış dövlətlərin ümumi hüquq sistemlərində qanunvericilik və praktika

43. Aşağıdakı paragraflar *üçüncü tərəf ölkələri* tərəfindən məhkəmənin təhqir olunması məsələsinin onların qanunvericiliyinə müvafiq olaraq tənzimlənməsinə dair təqdim olunmuş informasiyanın qısa icmalını ehtiva edir.

1. Birləşmiş Krallıq

a) İngiltərə və Uels <*>

<*> Şimali İrlandiya: Şimali İrlandiya qanunvericiliyi məhkəmənin təhqir olunması məsələsi ilə bağlı İngiltərə və Uels qanunvericiliyindən faktiki olaraq fərqlənir.

44. İngiltərə və Uels qanunvericiliyinə müvafiq olaraq məhkəmələr, məhkəmə zalında təhqir etmə də daxil olmaqla, məhkəmənin təhqir olunmasına dair işləri, hansılar ki, cinayət hesab olunur, araşdırmaq səlahiyyətlərinə malikdirlər. Məhkəmə qarşısında təhqir kimi şərh edilə bilən hərəkətlər müxtəlif formada ola bilər, məsələn, məhkəmə zalında hakimə və ya məhkəmə işçisinə hücum etmə, hakimin təhqir olunması, şahidin qorxudulması, araşdırmanın gedişatının pozulması, məhkəmə prosesinin audioyazılışı və fotosəklinin çəkilməsi. Əgər təhqir həm də, məsələn, hücumla müşayiət olunursa, o, cinayət kimi nəzərdən keçirilə bilər və bu halda, araşdırma polis istintaqından sonra Kraliça prokurorluğunun təşəbbüsü ilə başlanıla bilər.

45. Məhkəmənin təhqir olunması məsələlərini həll etmək səlahiyyəti məhkəmə qərarları tərəfindən formalaşdırılmış adət hüququnun bir hissəsidir. Bu, ali pillə hakimlərinə aiddir (apellyasiya məhkəməsi, Ali Məhkəmə, Kral məhkəməsi). Aşağı məhkəmələrdə məhkəmə zalında təhqir hallarını araşdırmaq səlahiyyəti qanuni əsaslara salınıb (Məhkəmənin təhqir olunmasına dair 1981-ci il tarixli Qanun (Contempt of Court Act), 12-ci maddə və Qraflıqların ədalət mühakiməsi haqqında 1984-cü il tarixli Qanun, maddə 118 (1)). Məhkəmənin təhqir olunması məsələsi ilə bağlı Praktik qeyd (Practice Note) və Praktik göstəriş (Practice Direction) dərc olunmuşdur. Birincisi magistratlar məhkəməsinə, ikincisi isə Ali Məhkəməyə və qraflıqların məhkəmələrinə aiddir.

46. Sonuncuya müvafiq olaraq, məsələn, məhkəmə iclasında təhqir olunma hallarında cavabdehə düşünmək üçün vaxt vermək üçün pozuntunun araşdırılması təxirə salınmalıdır. Bundan başqa, hakim cavabdehi onun hüquq pozuntusuna dair iddiaya səbəb olmuş hərəkətləri və davranışı haqqında ətraflı, şifahi və daha yaxşı olar ki, yazılı məlumatlandırılmalı, cavabdehi mümkün cəza və onun xarakteri haqqında xəbərdar etməli, cavabdehə məhkəmə qarşısında üzr istəmək, hərəkət və davranışı ilə bağlı izahat vermək, öz müdafiəsini təşkil etmək imkanı verməlidir. Bundan başqa, məhkəmənin maraqlı olması ehtimalı olduqda, sədrlik edən hakim bu pozuntuya digər hakim tərəfindən baxılmasını xahiş etməlidir.

47. Ümumilikdə hakimlər özlərinin apardıqları araşdırma zamanı məhkəmənin təhqir olunması məsələsinə baxmaq və qərar çıxarmaq səlahiyyətlərinə malik olsalar da, praktikada hesab olunur ki, sadələşdirilmiş icraat müstəsna və ədalət mühakiməsinin maraqları tələb etdiyi hallarda tətbiq edilməlidir. Apellyasiya məhkəməsi öz qərarları ilə digər məhkəmələr üçün ehtimal olunan hüquq pozucusu üçün sadələşdirilmiş proses çərçivəsində qərəzsiz və ədalətli araşdırmanı təmin etməli olan təminatlar müəyyən etmişdir. Bu, digərləri ilə yanaşı, hüquq pozucusunun davranışının qısa qiymətləndirmə dövrü, araşdırmanın təxirə salınması mümkünlüyü, müdafiənin təşkil olunması və üzr istəmək imkanını ehtiva edir...

b) Şotlandiya

48. Şotlandiya məhkəmələrində məhkəmənin təhqir olunması nadir haldır. Nadir istisnalar olmaqla, məhkəmənin təhqir olunması məsələlərinə dair qanunvericilik adət hüququnun bir hissəsidir. Məhkəmə zalında baş vermiş təhqir adətən sədrlik edən hakim tərəfindən sadələşdirilmiş qaydada araşdırılır. Bunun cinayət əməli olduğu hallarda isə təhqir ittiham aktı üzrə və ya sadələşdirilmiş qaydada araşdırılır.

49. Prosedurun mahiyyətə sadələşdirilmiş xarakterini qoruyub saxlamasına baxmayaraq, təcrübədə, adətən ədalətlik və qərəzsizliyin təmin edilməsi üçün tədbirlər görülmüşdür. ...Məsələn, məhkəmənin təhqir olunması hallarına mümkün qədər tez, lakin ədalət və qərəzsizlik təmin edilməklə baxılmalı, ehtimal olunan qanun pozucusu hüquqi dəstək almaq və müdafiəçi tapmaq, üzr istəmək və öz təqsirini yüngülləşdirmək üçün izahat vermək imkanı əldə etməlidir. Bundan başqa, ümumi qaydaya görə məhkəmənin təhqir olunması məsələsinin sədrlik edən hakim tərəfindən həll edilməli olmasına baxmayaraq, praktikada bunu başqa hakim də edə bilər.

2. İrlandiya

50. İrlandiya qanunvericiliyinə əsasən, məhkəmənin təhqir olunması sui generis (hüquqi konstruksiyasına görə unikal) cinayətdir və məhkəmə yurisdiksiyasının ayrılmaz hissəsidir. Məhkəmə zalında baş vermiş təhqir cinayət əməlidir və bununla bağlı araşdırma yuxarı və aşağı məhkəmələr tərəfindən sadələşdirilmiş qaydada aparılır.

51. İrlandiya məhkəmələri məhkəmənin təhqir olunmasını **hakimlərin şərəf və ləyaqətinə qarşı cinayət kimi deyil, ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsinə qarşı yönəldilmiş qanunazidd davranış kimi nəzərdən keçirirlər.** Bu cür davranışın araşdırılması və cəzalandırılması səlahiyyətləri hüququn aliliyi prinsipinin mühüm aspekti və hakimlərin məhkəmə araşdırmasına nəzarət səlahiyyətlərinin ayrılmaz hissəsi hesab edilir.

52. Ehtimal olunan qanun pozucusunun hüquqlarının və ədalətli araşdırma hüququnun təmin edilməsi məqsədilə məhkəmənin təhqir olunması ilə bağlı işlərin araşdırılması prosedurunda hakimlərin bu cür icraatı yalnız vəziyyətin tələb etdiyi

hallarda həyata keçirə biləcəyini şərtləndirən tələb də daxil olmaqla müəyyən təminatlar nəzərdə tutulmuşdur.

3. Malta

(...)

54. Malta məhkəmələrində formalaşmış praktikaya müvafiq olaraq məhkəmə zalında təhqir, pozuntunun törədildiyi prosesin gedişatında sədrlik edən hakim və ya magistrat tərəfindən cəzalandırılır. Təhqir məhkəmə zalında qayda-qanunun pozulması, məsələn, açıq şəkildə razılıq və ya narazılığın ifadə olunması, yersiz davranış - nalayiq söz və hərəkətlər, yaxud təhqiredici iradlar və ya yazılı ərizələr, yaxud araşdırma zamanı təhqiredici və ya hədələyici ifadələrdən istifadə olunması formasında ola bilər.

55. Məcəllənin 990-cı maddəsinə müvafiq olaraq, məhkəmə zalında baş vermiş təhqir dörd cəza növü: irad, məhkəmə zalından çıxarılma, Cinayət məəcəlləsi çərçivəsində cərimə və nəhayət, məhkəmə binası daxilində 24 saatdan artıq olmayan müddətdə həbslə cəzalandırılır.

56. Məhkəmənin təhqir olunması məsələsinə sadələşdirilmiş qaydada baxılmasının ümumi qaydasından istisna o halda edilir ki, pozuntu Cinayət Məcəlləsinin təsir qüvvəsi altına düşür. Belə hallarda araşdırma cinayət icraatı qaydasında aparılır...

57. Bundan başqa, məhkəmənin vəkil tərəfindən təhqir olunması hallarına xüsusi müddəalar həsr olunmuşdur. Adətən, vəkillər barəsində sanksiyalar tətbiq edilmir, lakin ciddi hallarda hakim və ya magistrat vəkili bir aydan artıq olmayan müddətə peşə fəaliyyəti ilə məşğul olmaq hüququndan “dərhal” məhrum edə bilər.

C. Beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən qəbul olunmuş prinsiplər

58. Vəkillik fəaliyyətinin əsas prinsiplərinin (Basic Principles on the Role of Lawyers) 20-ci bəndinə müvafiq olaraq (1990-cı ildə BMT-nin cinayətkarlıqla mübarizə və hüquq pozucuları ilə davranma məsələlərinə dair Səkkizinci konqresi tərəfindən qəbul olunmuşdur) vəkillərə “məhkəmələr, tribunallar və digər məhkəmə və icra hakimiyyəti orqanlarında peşə fəaliyyətləri çərçivəsində yazılı və ya şifahi müraciətləri zamanı vəzifələrini vicdanla icra etmək niyyəti ilə edilmiş bəyanatlarla bağlı mülki və cinayət immuniteti” verilmişdir.

59. Rec(2000)21 sayılı 2000-ci il 25 oktyabr tarixli Tövsiyəsində Avropa Şurasının Nazirlər komitəsi iştirakçı-ölkələrə vəziyyətdən asılı olaraq, vəkillərin peşə fəaliyyətinin sərbəst həyata keçirilməsi üçün zəruri hesab etdiyi bütün tədbirləri görmək və ya gücləndirməyi tövsiyə etmişdir. Məsələn, “vəkillər öz peşə standartlarına müvafiq hərəkət edərkən sanksiyaların tətbiqi təhlükəsinə və təzyiqlərə məruz qalmamalıdırlar”. Lakin vəkillər “məhkəmə hakimiyyətinə hörmətlə yanaşmalı və məhkəmədə vəzifələrini daxili qanunvericilik və digər normalar, eləcə də peşə standartlarına müvafiq olaraq icra etməlidirlər” (həmçinin bax: Avropa Məhkəməsinin “Nikula Finlandiyaya qarşı” (Nikula v. Finland) işi üzrə Qərarı, şikayət N 31611/96, § 27 - 28, ECHR 2002-II).

HÜQUQ

Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinin ehtimal olunan pozulması

60. Ərizəçi iddia etmişdir ki, ona Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndi pozulmaqla işinə qərəzsiz məhkəmə tərəfindən baxılmasından imtina edilmişdir...

A. Tətbiq edilmə

1. Palatanın qərarı

61. Palata, Avropa Məhkəməsinin presedent təcrübəsi ilə müəyyən edilmiş meyarları nəzərə alaraq (*bax: Avropa Məhkəməsinin “Engel və digərləri Niderlanda qarşı” (Engel and Others v. Netherlands) işi üzrə 8 iyun 1976-cı il tarixli Qərarı, Series A, N 22, pp. 34 - 35, § 82 – 83*) təsdiq etmişdir ki, Konvensiyanın 6-cı maddəsinin cinayət ittihamının müəyyən edilməsi və cinayətin törədilməsində ittiham olunan hər bir şəxsin müdafiəsinə dair tələbləri bu işə tam tətbiq edilə bilər.

2. Tərəflərin dəlilləri

a) Ərizəçi

62. Ərizəçi bu məsələdə Palatanın fikri ilə razılaşmışdır.

b) Kiprin hakimiyyət orqanları

63. Kiprin hakimiyyət orqanları Konvensiyanın 6-cı maddəsinin tətbiq edilə bilməsinə dair Qərarı mübahisələndirməmişlər. Lakin onların tərəfindən qeyd olunmuşdur ki, cinayət sanksiyalarının məhkəmənin təhqir olunmasında təqsirliliyə dair qərar qəbul edildikdən sonra tətbiq edilə bilməsinə baxmayaraq, Konvensiyanın 6-cı maddəsinin tələblərinə əsasən nəzərə alınmalıdır ki, məhkəmənin təhqir edilməsinə dair işlərə baxılması standart cinayət prosesinə bənzəmir, lakin məhkəmənin maneəsiz fəaliyyətinin təmin edilməsi, onun səlahiyyətlərinin, nüfuzunun təmin edilməsi, ictimai maraqlar naminə məhkəmə prosesinin tamlığının təmin edilməsi məqsədi güdən müstəsna araşdırma formasıdır.

3. Avropa Məhkəməsinin mövqeyi

64. Tərəflər Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinin cinayət prosesinə dair hissəsinin tətbiq edilməsini mübahisələndirməmişlər. Avropa Məhkəməsi, öz növbəsində, bu məsələ ilə bağlı Palatanın Qərarı ilə razılaşmamaq üçün səbəblər tapmamışdır. Beləliklə, Avropa Məhkəməsi belə nəticəyə gəlmişdir ki, işdə nəzərdən keçirilən məhkəmə prosesləri daxili hüquq çərçivəsində Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinin təsiri altına düşürlər.

B. Tətbiq edilmiş tədbirin “qanuniliyi”

1. Palatanın qərarı

65. Palata obyektiv və subyektiv testlər əsasında hesab etmişdir ki, məhkəmənin təhqir olunmasına görə cənab Kiprianu barəsində cinayət ittihamı qərarının “məhkəmə” qaydasında çıxarılması ilə qərəzsizlik prinsipinin pozulmasına yol verilmişdir. Bu nəticə ilə əlaqədar olaraq Palata hesab etmişdir ki, işə Limassola məhkəməsi tərəfindən baxılması zamanı yol verilmiş pozuntular apellyasiya qaydasında Ali Məhkəmədə işə baxılarkən aradan qaldırılmamışdır.

2. Tərəflərin dəlilləri

a) Ərizəçi

i) Məhkəmənin qərəzsizliyinə dair

66. Ərizəçi qeyd etmişdir ki, daxili məhkəmə tərəfindən məhkəmənin təhqir olunmasının sadələşdirilmiş qaydada araşdırılması səlahiyyətlərinin icrasının Konvensiyanın 6-cı maddəsinə zidd hesab edilməsini tələb etmək niyyətində olmamışdır. O, Kiprin hakimiyyət orqanları və üçüncü tərəflərlə milli məhkəmələrin adət hüququ çərçivəsində pozuntunun baş verdiyi məhkəmə zalında təhqir hallarının məhkəmədə sədrlik edən hakim tərəfindən sadələşdirilmiş qaydada araşdırılması üçün müstəsna hüquqa malikdirlər. Bu cür praktikaya əməl edən təkcə Kipr deyil, çünki bu normalar Birləşmiş Krallığın adət hüququna əsaslanmış və üçüncü tərəf ölkələrinin, məsələn, ABŞ, Kanada, Avstraliya, Yeni Zelandiya və Cənubi Afrikanın qanunvericiliyində əks olunmuşlar.

67. Öz işinə münasibətdə ərizəçi qeyd etmişdir ki, sadələşdirilmiş qaydada araşdırmanın bəzi məqamları Konvensiyanın 6-cı maddəsinin tələblərinə müvafiq olmuşdur. Məsələn, prosesin tərəflərindən birinə və ya vəkilə məhkəmə zalından kənar baş verdiyi və hakimin şahidi olmadığı hücum hallarında, yaxud baş verənlərin mübahisələndirilmədiyi və təqsirləndirilən şəxsin öz təqsirini etiraf etməyə hazır olduğu təqdirdə, məhkəmənin işə sadələşdirilmiş qaydada baxmaq hüququ Konvensiyanın 6-cı maddəsinə müvafiqdir.

68. Buna baxmayaraq, hakimin bu səlahiyyətlərdən istifadə edə biləcəyi hallar adət hüququ ilə ciddi şəkildə məhdudlaşdırılmalıdır. Məhkəmənin təhqir olunması məsələlərinin həlli zamanı başlıca prinsip hakimin ona münasibətdə törədilmiş təhqirə bu işin hallarına görə qərəzsizliklə bağlı şübhə doğura biləcəyi hallarda baxmamalı və qərar çıxarmamalıdır. Beləliklə, hakimin qərəzsizliyində obyektiv haqlı şübhələrin olduğu halda, o, kənarlaşdırılmalıdır. Adət hüququnun bu meyarı Avropa Məhkəməsi tərəfindən Konvensiyanın 6-cı maddəsinin tətbiqi praktikası

ilə müəyyən edilmiş obyektiv qərəzsizlik meyarı əsasında yaradılmışdır və onunla eynidir.

69. Ərizəçinin fikrincə, məhkəmənin qərəzsizliyinə əsaslandırılmış şübhələrin yarana biləcəyi vəziyyətləri fərqləndirmək praktik olaraq həyata keçirilə bilər. Məntiqli və qərəzsiz müşahidəçi bu işdə mövcud olmuş minimum **üç halda** məhkəmənin qərəzsiz olmadığına real ehtimalını görə bilər.

70. Birinci hal ondan ibarətdir ki, hakimlər onların mənəvi və ya fiziki toxunulmazlığına qəsd olunmasından ibarət (zorakılıq, təhdid və şəxsi xarakterli təhqir) ehtimal olunan təhqirin bilavasitə obyektidirlər. Bu cür hallar, şəxsi ittihamın başqa məhkəmə tərkibi tərəfindən baxılmasını tələb edir, çünki obyektiv müşahidəçi, təbii ki, ehtimal olunan cinayət qurbanının apardığı araşdırmanın qərəzsizliyinə şübhə edərdi. Ərizəçinin fikrincə, *nemo iudex in sua causa* (heç kim öz işində hakim deyil) maksiması yalnız bu vəziyyətdə tətbiq edilirdi. Kiprin hakimiyyət orqanlarının məhkəmənin təhqir olunması məsələsinə baxmaq hüququnun hakimin ləyaqətinin müdafiə olunması məqsədlərindən çox, ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsində pozuntulara mane olmaq məqsədi ilə mövcud olmasına dair nəzəri şəkildə əsaslandırılmış rəyi həqiqətə uyğun deyil. Belə hallarda hakimlər araşdırmanın nəticəsində şəxsən maraqlıdırlar ki, bu da qaçılmaz olaraq qərəzliliyə gətirib çıxarır. Hakimlər hissləri ilə vəzifələrini nə qədər ayırmağa çalışsalar da, onlar biri-birinə effektiv ayrılı bilməyəcək dərəcədə sıx bağlıdırlar.

71. İş üzrə bilavasitə faktlara gəldikdə, ərizəçi qeyd etmişdir ki, məhkəmənin səyyar iclasının hakimləri onun sözlərini ağır şəxsi təhqir və ərizəçinin danışıq tonunu şəxsən öz ünvanlarına hədə kimi qəbul etmişlər. Beləliklə, hakimlər ərizəçinin onlar tərəfindən məhkəmə araşdırılmasının aparılması üsuluna qarşı etiraz bildirmə tərzilə bağlı onunla birbaşa mübahisəyə girmişlər. Obyektiv müşahidəçi, şübhəsiz, burada hakimlərin araşdırmanın nəticəsində şəxsən maraqlı olmaları ehtimalını görə bilər ki, bu da hakimin mütləq qərəzsizlik tələbinə köklü şəkildə ziddir. Ehtimal olunan təhqirin bilavasitə hakimlərə yönəlmiş şikayətin tərkibində olması faktı, ittihamın çıxarılması məsələsinə eyni hakimlərin həll edəcəyi halda, araşdırmanın qərəzsizliyinin pozulması mümkünlüyünün lehinə tutarlı dəlildir.

72. İkinci hal ondan ibarətdir ki, faktlar (və ya bu faktlardan çıxarılmış nəticələr) mübahisəli, hakimlər isə bilavasitə şahid olmuşlar. Bu vəziyyətdə hakimlər biri-birinə zidd sübut və arqumentləri obyektiv və qərəzsiz qiymətləndirə bilməzlər, çünki onların qavrayışı baş verən hadisəni şəxsi dərk etmələrinin və xatirələrinin təsiri altında olacaq. İşin faktiki tərəfi və ya təqsirləndirilən şəxsin məhkəmənin təhqir edilməsində ittiham olunması ilə bağlı ciddi mübahisənin yarandığı halda, hakimlər dərhal əvəz olunmalıdır.

73. Bu işdə faktlar və onlardan irəli gələn nəticələr kifayət qədər mübahisəlidir. Hakimlərin hökm çıxaran zaman yalnız ərizəçinin sadəcə “məktub” deyil, “sevgi məktubu” mənası verən çoxmənalı “ravasakia” sözündən istifadə etməsini bildirmələrinə baxmayaraq, bu irad mübahisəli olmuşdur və ərizəçinin hökm çıxarana qədər vaxtının olacağı halda, mübahisələndirilə bilərdi. Eyni sözləri hakimlərin ərizəçinin tonunun hədələyici və bilərəkdən “qorxu” yaratmasına dair gəldikləri nəticə haqqında da demək olar. Bundan başqa, ərizəçinin qısa fasilədən sonra izah etdiyi kimi, məhkəmənin təhqir olunması məsələsinin özü kifayət qədər mübahisəli olmuşdur.

74. Üçüncü hal ondan ibarətdir ki, hakimlərin ittiham olunan şəxsin məhkəməni təhqir etməkdə təqsirli olmasına dair onun izahatlarını dinləyənlə və ya şahidlər və bu məsələ ilə bağlı bəyanatlarla tanış olana qədər fikir bildirmələrindən ibarətdir. Bu cür qeyri-bitkin fikir bildirmək təkcə Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndi çərçivəsində obyektiv və subyektiv qərəzsizlik tələblərinin pozuntusu olmayıb, həm də Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 2-ci bəndi və 3-cü bəndinin “a” yarım bəndinin pozuntusudur.

75. Bu işdə məhkəmənin səyyar iclasının hakimləri ərizəçinin təqsirkar olması haqqında qərarı ittihamla səbəb olmuş ifadələr səsləndiriləndən dərhal sonra və izahat tələb etməzdən və onlara hər hansı bir şəkildə baxmazdan öncə qəbul etmişlər.

76. İş üzrə faktların yuxarıda təsvir olunmuş halların bütün xüsusiyyətlərini ehtiva etməsini nəzərə alaraq, obyektiv qərəzsizlik meyarının tətbiqi açıq şəkildə göstərmişdir ki, Limassol məhkəməsinin səyyar iclası qərəzsiz məhkəmə hesab edilə bilməzdi və hakimlər özlərini kənarlaşdırmalı idilər.

77. Bundan başqa, ərizəçi Palatanın iş üzrə faktların hakimlər tərəfindən subyektiv qərəzsizliyin olduğunu göstərməsinə dair Qərarı ilə razılaşmışdır. Məhkəmə araşdırmasının qeydlərindən ümumilikdə aydın şəkildə görünür ki, hakimlər ərizəçi ilə şəxsi səviyyədə mübahisəyə giriblər. Onlar ərizəçinin sözlərini şəxsi təhqir kimi qəbul etmişlər və onların ləyaqət hissinə vurulmuş bu zərbə onları təmkinsiz və ədalətsiz hərəkət etməyə sövq etmişdir. Bu məsələ ilə bağlı ərizəçi hakimlərin subyektiv qərəzsizliyinin müəyyən edilməsi üçün əhəmiyyətli hesab etdiyi **bir neçə faktı fərqləndirmişdir.**

78. Birincisi, hakimlər onun sözlərini deyildikdən dərhal sonra və onun ifadələri dinlənilənə və ya ona cavab vermək imkanı verilənə qədər təhqir kimi xarakterizə etmişlər. **İkincisi,** məhkəmə üzvlərindən biri ərizəçiyə ötürülən kağıza baxmağı təklif etdikdə, digər məhkəmə üzvü müdaxilə edərək, bildirmişdir ki, ərizəçinin bunun üçün “heç bir hüququ yoxdur” və onun davranışı “tamamilə qəbul edilməzdir”. **Üçüncüsü,** ərizəçiyə söz yalnız cəzanın yüngülləşdirilməsi məqsədilə verilmişdir. **Dördüncüsü,** ittihamı ətraflı ifadə etmək və ya ərizəçiyə

lazımı izahat vermək imkanı vermək cəhdləri edilməmişdir. Xüsusi olaraq, ərizəçiyə izah olunmamışdır ki, hakimlər “ravasakia” sözünü, bütün iri lüğətlərdə qeyd olunan sözün alternativ (və daha az təhqiredici) mənası kimi qəbul edilməsinə baxmayaraq, sadəcə “məktub” deyil, “sevgi məktubu” mənasında qəbul etmişlər. Həmçinin ona bildirilməmişdir ki, hakimlər onun davranışını qəsdən edilən hədələyici hərəkət hesab etmişlər. Bütün bu məsələlər məhkəmə tərəfindən hökm elan edilərkən sübut olunmuş faktlar kimi irəli sürülmüşdür. **Beşincisi**, hakimlərdə obyektiv baxışın itirildiyi onların hökmü elan edərkən istifadə etdikləri mübaliğəli nitqlə təsdiq olunmuşdur.

79. Ən nəhayət, ərizəçi iddia etmişdir ki, hakimlər alternativ, daha az radikal tədbirlər tətbiq etməyə çalışmadan, yəni məsələyə baxılmasını təxirə salmaqla tərəflərə emosional baxımdan sakitləşmək, təmkinlilik və obyektivlik əldə etmək fürsəti vermək; ərizəçiyə irad tutmaq; işi məhkəmənin səyyar iclasının digər tərkibinə vermək; ərizəçidən məhkəmə zalını tərk etməsini xahiş və ya əmr etmək; ərizəçi barəsində töhmət, cərimə və ya praktikadan kənarlaşdırma da daxil olmaqla, müxtəlif sanksiyalar tətbiq etmək səlahiyyətlərinə malik olan Vəkillərin İntizam Şurasına (Advocates Disciplinary Board) şikayət təqdim etmək imkanlarından istifadə etmədən, onun məhkum olunması və beş gün müddətinə azadlıqdan məhrum edilməsi barədə hökmün çıxarılması üçün dərhal sadələşdirilmiş qaydada icraat başlamışlar. Ərizəçinin beş gün müddətinə azadlıqdan məhrum edilməsi haqqında hökm açıq-aşkar ifrat tədbir olub və bu, ən azından **iki hakimin bu mərhələdə obyektivliyi itirdiklərinə** sübutdur.

ii) İşə Ali Məhkəmədə baxılmasına dair

80. Ərizəçi Palatanın Ali Məhkəmənin Limassola şəhər məhkəməsinin səyyar iclası tərəfindən buraxılmış səhvləri düzəldə bilməməsinə dair Qərarı ilə razılaşmışdır.

81. Onun şikayətləri Ali Məhkəməyə apellyasiya ilə Konvensiyanın 6-cı maddəsi çərçivəsində o halda təmin edilə bilərdi ki, həmin məhkəmə apellyasiyanı dəstəkləyib, hökmü ləğv edəydi (*bax: Avropa Məhkəməsinin “De Kübber Belçikaya qarşı” (De Cubber v. Belgium) işi üzrə 26 oktyabr 1984-cü il tarixli Qərarı, Series A, N 86, p. 14, § 33 və Avropa Məhkəməsinin “Findli Birləşmiş Krallığa qarşı” (Findlay v. United Kingdom) işi üzrə 25 fevral 1997-ci il tarixli Qərarı, Reports of Judgments and Decisions 1997-I, p. 263, § 79*). Lakin Ali Məhkəmə ərizəçinin apellyasiyasında əks olunan faktiki və hüquqi xarakterli məsələlərə baxmaq səlahiyyətinə malik olmasına baxmayaraq, apellyasiyanı rədd etmiş və ərizəçiyə heç bir əvəz imkanı etməmişdir.

(...)

b) *Kiprin hakimiyyət orqanları*

i) Hakimlərin qərəzsizliyi barədə

83. Kiprin hakimiyyət orqanları işin Böyük Palatanın baxışına verilməsi haqqında yazılı müraciətlərində və Böyük Palatada şifahi və yazılı dəlillərində Palatanın Qərarının bir sıra bəndlərinə qəti etiraz etmişlər.

84. ...Kipr hakimiyyət orqanlarının mövqeyinə görə Palata bu cür işlərə sadələşdirilmiş qaydada baxılmasının unikal təbiətini və əhəmiyyətini nəzərə almamışdır. Kipr hakimiyyət orqanları bildirmişlər ki, bu cür qərar məhkəmənin təhqir olunmasına dair işlərə sadələşdirilmiş qaydada baxılması sahəsində formalaşmış praktikanın mövcudluğuna xələl gətirir və təkcə Konvensiyanın iştirakçısı olan ölkələrdə deyil, həm də, məsələn, Avstraliya, Kanada, ABŞ-da hüququn və adət hüququ praktikasının dərinədən başa düşülməməsinə əsaslanmışdır. Bununla əlaqədar olaraq, Kipr hakimiyyət orqanları qeyd etmişlər ki, Palatanın Qərarının 22-ci paraqrafında verdiyi qərara rəğmən, Kipr Konvensiyanın sadələşdirilmiş qaydada məhkəmə icraatından istifadə edən yeganə iştirakçı-ölkəsi deyil.

85. İş üzrə faktların qiymətləndirilməsi və prosessual təminatlara gəldikdə, prinsip etibarilə məhkəmənin ona qarşı törədilmiş təhqirə sadələşdirilmiş qaydada baxması Konvensiyanın 6-cı maddəsinə zidd deyil. ***Bunu, hətta ərizəçi də qəbul etmişdir.*** Məhkəmənin çoxdan qəbul olunmuş məhkəmədə qayda-qanun pozucularına qarşı dərhal tədbirlər görmək və məhkəmə zalında nalayiq davranışa görə cəzalandırmaq hüququ məhkəmə sisteminin nüfuzu və obyektivliyinin təmin edilməsinə yardım etmiş və ədalətli araşdırmanın ayrılmaz hissəsi olmuşdur.

(...)

87. Tərəflərdən birinin, vəkilin və ya məhkəmə zalında olan hər hansı şəxslərdən birinin təhqiredici şəkildə davrandığı hallarda məhkəmə tərəfindən qəti və dərhal tədbirlərin görülməsi zərurəti hüququn aliliyi prinsipi və məhkəmə araşdırmasının tamlığının qorunub saxlanması zərurətinin mühüm hissəsidir. Əsl problemi isə sadələşdirilmiş qaydada baxıla biləcək hallar və digər məhkəmə tərkibi tərəfindən ayrıca araşdırılmalı olan halların fərqləndirilməsi törədir. Məhkəmə zalında bütün təhqir hallarının ayrıca və digər məhkəmə tərkibi tərəfindən baxılmasını müəyyən edən qaydalar mövcud deyil.

88. Təhqirin bilavasitə məhkəməyə qarşı yönəldildiyi (bu işdə olduğu kimi) və məsələn, şəxsin məhkəmə zalında qaydanı pozduğu hallar arasında fərqin müəyyən edilə bilməsinə baxmayaraq, məhkəmənin tədbirlər görmək zərurətini doğruldan prinsip mahiyyətcə eynidir: məhkəmə araşdırmasının nüfuzunun müdafiə olunması zərurəti. Təhqirin şəxsi xarakter daşıya biləcəyinə baxmayaraq, prinsip etibarilə məhkəmənin cavab reaksiyasının səbəbinin ictimai fayda deyil, şəxsi aspektdən ibarət olmasını iddia etmək düzgün deyil.

89. Kiprin hakimiyyət orqanları hesab etmişlər ki, söhbət təhqirin hakimə “yönəldilməsindən” getdiyi halda, hakimin rolu düzgün şərh olunmamışdır. Bu o deməkdir ki, hakim təhqirə cavab tədbirləri görərkən hər hansı şəxsi hüquqlarını müdafiə etməyə çalışır və beləliklə də, qərəzsiz və müstəqil hərəkət edə bilməz. Lakin üçüncü tərəf ölkələrinin öz ərizələrində haqlı olaraq qeyd etdikləri kimi, hakim öz maraqlarının müdafiəsi üçün deyil, məhkəmə sisteminin tamlığı və ədalət mühakiməsinin müdafiəsi naminə hərəkət edir. Məhkəmənin təhqir olunmasına dair araşdırma hakim və ehtimal olunan pozucu arasında hesablaşma deyil. Bunu dərk etdikdə aydın olacaq ki, Limassol şəhər məhkəməsinin səyyar iclasının yuxarıda qeyd olunmuş məsələyə baxmasında prinsip etibarilə, heç bir pozuntu yoxdur. İrlandiya hakimiyyət orqanlarının danılmaz şəkildə izah etdikləri kimi, hakimlərin təhqir məsələsini müstəqil şəkildə araşdırmayıb, ayrıca araşdırmada şahid qismində iştirak etmələri ciddi problemlər doğura bilərdi.
(...)

92. Məhkəmə zalında baş vermiş dialoqu nümayiş etdirən məhkəmə araşdırmasının yazısının hərfi tərcüməsi deyilənlərin real mənasını və bu sözlərin *yunan* tərəfindən başa düşülməsini tam əks etdirə bilməzdi. Bu işdə dialoqa yanaşma və ərizəçinin davranış tərzini göstərir ki, o “ravasakia” sözünü təhqir mənasında işlətməmişdir. Bu sözə neytral xarakter vermək üçün lüğət məqalələrindən istifadə etmək cəhdi postfaktum həyata keçirilmiş və ərizəçi təhqir etmək niyyətində olmadığına Palatanı inandıra bilmişdir. ***Bu sözü işlətməklə və özünü kobud aparmaqla, ərizəçi öz hərəkətlərini və onların hüquqi nəticələrini çox yaxşı dərk edirdi.*** Məhkəmənin səyyar iclasının qərar verdiyi və Ali Məhkəmənin təsdiq etdiyi kimi, ərizəçinin sözləri və bu sözlərin deyildiyi ton təhqiredici davranış hesab edilmişdir. Ərizəçiyə ən azı üç dəfə üzr istəmək imkanı və vaxt verilsə də, o, hər dəfə bunu etməkdən imtina etmişdir.
(...)

ii) İşə Ali Məhkəmə tərəfindən baxılması

100. Kiprin hakimiyyət orqanları bildirmişlər ki, müstəqil araşdırma ilə deyil, daha çox hökmə yenidən baxılması ilə məhdudlaşan ümumi apellyasiya icraatı praktikasına baxmayaraq, Ali Məhkəmə işin faktiki və hüquqi tərəfinə yenidən baxmaq və məhkəmənin səyyar iclasının qərarını ləğv etmək üçün tam səlahiyyətə malikdir. O, həmçinin şifahi ifadə verilməsini tələb etmək səlahiyyətinə malikdir.

101. Bu işdə Ali Məhkəmə faktiki olaraq yeni araşdırma aparmış və işin faktiki və hüquqi tərəfinə, eləcə də hökmə tam şəkildə baxmışdır. Xüsusi olaraq o, öz Qərarında ərizəçinin davranışının məhkəməyə qarşı təhqir olub-olmadığını, araşdırmanın qanunauyğunluğu və azadlıqdan məhrum etmə barədə hökmün əsaslılığını müəyyən etmişdir. Ali Məhkəmə bütün arqumentləri dinlədikdən sonra təsdiq etmişdir ki, ərizəçi məhkəmənin təhqir olunmasında təqsirkardır və onun

təqsirini yüngülləşdirmək üçün gətirdiyi halları nəzərə alaraq, onun barəsində çıxarılmış hökmü qüvvədə saxlamışdır.

102. Öz müraciətində ərizəçinin Ali Məhkəmənin tam məhkəmə instansiyası olmadığını ehtimal etməsinə baxmayaraq, onun tərəfindən təqdim olunmuş hüquqi sənədlər aydın şəkildə göstərir ki, Ali Məhkəmə sübut etmə bazasına tam baxmaq və onun əsasında yeni qərar çıxarmaq üçün tam yurisdiksiyaya malikdir. Ali Məhkəmənin tam tərkibinin hərtərəfli qərarı aydın şəkildə göstərmişdir ki, bu apellyasiyaya baxan zamanı iş üzrə faktlar yenidən tədqiq olunmuşdur. Ərizəçi ona qarşı irəli sürülmüş ittihamların xarakterini tam dərk etmiş və Kipr Vəkillər Kollegiyasının ən mötəbər üzrlərinin hüquqi dəstəyini almışdır.

103. Ən nəhayət, Kipr hakimiyyət orqanlarının müraciətində deyildiyi kimi, məhkəmənin səyyar iclasında baş verə biləcək istənilən prosesual səhvlər, o cümlədən, qərəzlilik problemi işə Ali Məhkəmə tərəfindən yenidən baxılması ilə kompensasiya olunmuşdur. Müvafiq olaraq, Kipr hakimiyyət orqanlarının fikrincə, ərizəçinin Konvensiyanın 6-cı maddəsi çərçivəsində şikayəti əsassız hesab edilməklə, rədd edilməlidir.

c) Üçüncü tərəflər

İlkin qeyd

104. Daxili hüquq çərçivəsində məhkəmənin təhqir olunması məsələsinə dair dəlillərinə əlavə olaraq, Birləşmiş Krallıq və İrlandiya hakimiyyət orqanları da Palatanın məhkəmənin təhqir olunmasına baxılması işlərinə dair Qərarında ifadə etdiyi prinsipləri şərh etmişlər.

i) Birləşmiş Krallığın hakimiyyət orqanları

105. Birləşmiş Krallığın hakimiyyət orqanları razılaşıblar ki, məhkəmənin təhqir olunmasına dair işə bu əməlin törədildiyi məhkəmənin hakimi tərəfindən baxıldığı hallarda qərəzlilik probleminə diqqət yetirilməlidir. Buna baxmayaraq, məhkəmənin təhqir olunması işinin bu əməlin törədildiyi məhkəmənin hakimi tərəfindən araşdırılması faktının qərəzliliyin qiymətləndirilməsində tam həlledici olması şübhə doğurur. Birləşmiş Krallığın hakimiyyət orqanları Palatanın öz Qərarında istifadə etdiyi yanaşmanın xarakteri, xüsusi olaraq, qiymətləndirmə meyarlarının olmamasından narahatlıq ifadə etmişlər. Bununla əlaqədar olaraq və daxili qanunvericiliyə istinad etməklə vurğulamaq lazımdır ki, məhkəmənin təhqir olunması kimi qiymətləndirilə biləcək çox sayda hərəkətlər mövcuddur. Obyektiv maraqlılıq məhkəmə zalında baş verən hər bir təhqir halında yarana bilməz.

106. Palatanın Qərarının 35-ci bəndinə istinad edərək, Birləşmiş Krallığın hakimiyyət orqanları qeyd etmişlər ki, məhkəmənin təhqir olunmasını təşkil edən hərəkətlər heç də mütləq şəxsən hakimə qarşı yönəldilməməlidir. Bir sıra ingilis hakimləri bildirmişlər ki, “məhkəmənin təhqir olunması” termini o qədər də uğurlu

deyil, çünki şəxsən hakimin ləyaqətinə qəsd fikri doğurur. Bir sıra hallarda söhbət hakimin ləyaqəti deyil, ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsinə qarşı təhdiddən gedir. Bu cür hallarda qərəzlilik təhlükəsi yaranmır və işi digər hakimə ötürmək zərurəti olmur. Bundan başqa, bir sıra hallarda iş üzrə faktlar və onların məhkəmənin təhqir olunmasını təşkil etməsi şübhə doğurmur və buna görə də işin başqa hakimə verilməsi zərurəti yaranmır. Hətta təhqirin hakimə yönəldiyi hallarda belə təhqirin araşdırılmasının başqa hakimə verilməsi tələb olunmur. Təhqir ümumi xarakterli ola bilər, məsələn, “bütün hakimlər rüşvətxordurlar” və bu halda bir hakim digərindən daha qərəzli olmayacaq. Məsələ ondan ibarətdir ki, hakim işə bu şəraitdə vicdanlı və məlumatlı müşahidəçidə məhkəmənin qərəzliliyinin real mümkünlüyü təəssüratının yarana bilib-bilməyəcəyi nöqtəyindən baxmalıdır.

107. Bəzi təhqir halları araşdırmanın davam etdirilməsi zərurətindən irəli gələrək, dərhal tədbir görülməsini tələb edir; digər hallarda isə belə təcili tədbirlər tələb olunmur. Şahidin ifadə verməkdən imtina etməsi kimi təhqir hallarının araşdırılması hakimin adi işinin bir hissəsi hesab edilə bilər. Bu cür təhqir hallarına dair işlərin digər hakimə verilməsi hakimin işi üçün mənasız addım olardı.

108. Ən nəhayət, Birləşmiş Krallığın hakimiyyət orqanları qeyd etmişlər ki, Avropa Məhkəməsi məhkəmələrin araşdırmanın gedişatını tənzimləmək və ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsindəki maneələrin aradan qaldırılması üçün lazımi addımlar atmaq zərurətini qəbul etmişdir (*bax: Avropa Məhkəməsinin “Ravnsborq İsveçə qarşı” (Ravnsborg v. Sweden) işi üzrə 23 mart 1994-cü il tarixli qərarı, Series A, N 283-B*).

ii) İrlandiyanın hakimiyyət orqanları

109. İrlandiyanın hakimiyyət orqanları bildirmişlər ki, Palata iş üzrə müəyyən etdiyi hallarla bağlı bir sıra mühüm müddələrdə səhvlərə yol vermiş və şübhə altına qoyduğu prinsiplərin roluna və vacibliyinə əhəmiyyət verməmiş və ya onları azaltmışdır.

110. Məhkəmənin təhqir olunmasına dair Kiprin konsepsiyası Birləşmiş Krallıq və İrlandiyanın mövqeyi ilə üst-üstə düşür.

111. Palatanın Qərarı nəticəsində ədalət mühakiməsi sisteminin adət hüququnda işlənilib hazırlanmış qədim və mühüm təsir aspektinin – hakimin məhkəmədə sadələşdirilmiş qaydada araşdırma yolu ilə qaydanı təmin etmək hüququ Konvensiya ilə ziddiyyət təşkil etmişdir. Bu yanaşma Yüksək Razılığa gələn Tərəflərin məhkəmə araşdırmasının qaydasının və ləyaqətinin qanunvericilik yolu ilə müdafiəsi üçün normadan kənara çıxmaq hüququna etinasızlıqdır.

(...)

113. Palatanın Qərarı belə bir aspekti nəzərə almamışdır ki, ehtimal olunan pozuntunun ayrıca araşdırmaya verilməsi məhkəmənin nüfuzunu aşağı salar və məhkəmədə qaydalara lazımi riayət olunmasını icra hakimiyyətindən asılı edər. Bununla əlaqədar olaraq, İrlandiyanın hakimiyyət orqanları bildirmişlər ki, işin ayrıca araşdırmaya verilməsi və başqa hakim təyin edilməsi sistemi pozuntu və intizamsızlığın baş verdiyi istənilən icraatın təxirə salınmasına gətirəcək. Daha geniş desək, işin başqa hakimə verilməsi zamanı çətinliklər yarana bilər. Qaçılmaz zaman kəsiyi əsas işə baxılmasında ciddi nöqsanlar yaradacaq. Bundan başqa, Palata məhkəmə üçün məhkəmənin təhqir olunma hallarına dərhal baxılması və cəzalandırılmasının qeyri-mümkünlüyünün ciddi maneə ola biləcəyi faktını nəzərdən qaçırmışdır. Həmçinin Palata məhkəmə zalında təhqir hallarında tətbiq edilən mühüm prosesual təminatları, o cümlədən, hakimin bu hallara yalnız zərurət olduqda sadələşdirilmiş qaydada baxması tələbini nəzərə almamışdır.

114. Daha sonra Palatanın Qərarı hakimin səlahiyyətlərinə gözlənilməz müdaxilə və ya məhkəmə icraatı qaydasının pozulması ilə bağlı məsələnin əsas icraat üzrə tərəflərin onların işlərinə lazımi qaydada və tez baxılması hüququ, həm də məhkəmənin ləyaqəti qorunmaqla necə həll edilməli olmasını izah etmir.

115. İrlandiyanın hakimiyyət orqanları bildirmişlər ki, bundan öncə təhqir əməlinin törədilməsi ilə üzləşmiş hakimin ehtimal olunan təhqir edən şəxsi təhqirə görə mühakimə etməli olmasının praktik səbəbləri səsləndirilmişdir. Bu hakim həmin işin araşdırılması üçün ən uyğun vəziyyətdədir. Yalnız araşdırmanın sadələşdirilmiş qaydada dərhal başlanması imkanı etibarlı qabaqlayıcı vasitədir.

116. Ən nəhayət, Baş prokurorun müdaxiləsi hakimiyyətlərin bölünməsi prinsipinə ziddir. Təhqir əməlinin törədilməsi ilə üzləşmiş hakim dövlət ittihamçısına ifadə verməyə məcbur olacaq ki, bu da məhkəmə sisteminin müstəqilliyi prinsipi baxımdan arzuolunmazdır. Bu, məhkəməni müstəqil şəkildə əmrlər vermək hüququndan məhrum edəcək və Konvensiyada müəyyən edilmiş hakimiyyətin üç qola bölünməsi prinsipinə ziddir.

iii) Maltanın hakimiyyət orqanları

117. Malta hakimiyyət orqanları məhkəmə zalında təhqir məsələsi ilə bağlı öz qanunvericiliklərinə istinad etmişlər (bax: yuxarıda § 54 - 57).

3. Avropa Məhkəməsinin mövqeyi

a) Əsas prinsiplər

118. Avropa Məhkəməsi ilk növbədə xatırlatmışdır ki, demokratik cəmiyyətdə məhkəmələrin əhalinin, söhbətin cinayət araşdırmasından getdiyi halda işə, təqsirləndirilən şəxsin etimadını qazanması vacibdir (bax: *Avropa Məhkəməsinin*

“Padovani İtaliyaya qarşı” (*Padovani v. İtaly*) işi üzrə 26 fevral 1993-cü il tarixli qərarı, *Series A, N 257-B, p. 20, § 27*). Bu məqsədlə Konvensiyanın 6-cı maddəsi onun təsir sahəsinə düşən məhkəmə orqanlarından qərəzsizliyə riayət olunmasını tələb edir. Qərəzsizlik, adətən əvvəlcədən yaranmış fikrin və işin nəticəsində marağın olmaması deməkdir və müxtəlif üsullarla yoxlanıla bilər.

Avropa Məhkəməsi hakimin konkret iş üzrə şəxsi fikirlərini və marağını qiymətləndirmək məqsədi güdən **subyektiv yanaşmanı** və məhkəmənin qərəzsizliyinə şübhələrin aradan qaldırılması üçün kifayət qədər təminatın verilib-verilmədiyini müəyyən edən **obyektiv yanaşmanı** fərqləndirmişdir (*bax: Avropa Məhkəməsinin “Pyersak Belçikaya qarşı” (Piersack v. Belgium) işi üzrə 1 oktyabr 1982-ci il tarixli Qərarı, Series A, N 53, § 30, və Avropa Məhkəməsinin Böyük Palatasının “Qrivz Birləşmiş Krallığa qarşı” (Grievies v. United Kingdom) işi üzrə qərarı, şikayət N 57067/00, § 69, ECHR 2003-XII*).

Üçüncü meyar gəldikdə isə, bir neçə hakimdən ibarət iclasla bağlı, bu, hər bir hakimin şəxsi davranışından məhkəmənin qərəzsizliyinə işarə edən müəyyən faktların olub-olmadığının müəyyən edilməsi deməkdir. Bu baxımdan bərabər tabeliyin olması vacibdir (*bax: Avropa Məhkəməsinin “Kastilyo Alqar İspaniyaya qarşı” (Castillo Algar v. Spain) işi üzrə 28 oktyabr 1998-ci il tarixli Qərarı, Reports 1998-VIII, p. 3116, § 45, və Avropa Məhkəməsinin “Morel Fransaya qarşı” (Morel v. France) işi üzrə Qərarı, şikayət N 34130/96, § 42, ECHR 2000-VI*).

Ayrıca götürülmüş işdə qərəzlilik əlamətlərinin mövcud olub-olmadığını müəyyən etmək zərurəti yarandıqda, bunu təkzib edənlərin mövqeyi mühümdür, lakin həlledici deyil. Bu əlamətlərin obyektiv müşahidəçi tərəfindən aşkar oluna bilməsi vacibdir (*bax: Avropa Məhkəməsinin “Ferrantelli və Santancelo İtaliyaya qarşı” (Ferrantelli and Santangelo v. Italy) işi üzrə 7 avqust 1996-cı il tarixli Qərarı, Reports 1996-III, pp. 951 - 952, § 58, və Avropa Məhkəməsinin “Vettştayn İsveçrəyə qarşı” (Wettstein v. Switzerland) işi üzrə Qərarı, şikayət N 33958/96, § 44, ECHR 2000-XII*).

119. Subyektiv meyarı tətbiq edərək, Avropa Məhkəməsi daima, bunun əksi sübut olunmayıbsa, hakimin şəxsi qərəzsizliyinin prezumpsiyasına tərəfdar olub (*bax: Avropa Məhkəməsinin “Hausşildt Danimarkaya qarşı” (Hauschildt v. Denmark) işi üzrə 24 may 1989-cu il tarixli Qərarı, Series A, N 154, p. 21, § 47*).

Sübut növü kimi, Avropa Məhkəməsi, məsələn, hakimin şəxsi məqsədlərdən çıxış edərək ədavət və ya qərəzlilik göstərib-göstərmədiyinə və ya işin öz yurisdiksiyasına verilməsini təşkil edib-etmədiyinə əmin olmağa çalışmışdır (*bax: Avropa Məhkəməsinin yuxarıda qeyd olunmuş “De Kübber Belçikaya qarşı” işi üzrə Qərarı, § 25*).

Məhkəmənin şəxsi maraq və ya əvvəlcədən formalaşmış mövqedən azad olması prinsipi Avropa Məhkəməsinin praktikasında öz yerini çoxdan *möhkəmlədib* (*bax: yuxarıda, məsələn, Avropa Məhkəməsinin “Le Kont, Van Leven və De Meyer Belçikaya qarşı” (Le Compte, Van Leuven and De Meyere v. Belgium) işi üzrə Qərarı, p. 25, § 58*).

O, hüququn aliliyi prinsipinin mühüm elementini, daha dəqiq desək, yanlış və ya ədalətsiz olması səbəbindən yuxarı məhkəmələr tərəfindən ləğv edildiyi hallar istisna olmaqla, *məhkəmə aktlarının qəti və məcburi olmasını* əks etdirir. Bu prinsip, münsiflər məhkəməsi də daxil olmaqla, bütün növdən olan məhkəmələrə eyni dərəcədə tətbiq edilir (*bax: Avropa Məhkəməsinin “Holm İsveçə qarşı” (Holm v. Sweden) işi üzrə 25 noyabr 1993-cü il tarixli Qərarı, Series A, N 279-A, p. 14, § 30*).

Hərçənd, bəzi hallarda prezumpsiyanın əsaslandırılması üçün sübutların əldə olunması çətin olur, yadda saxlamaq lazımdır ki, obyektiv qərəzsizlik tələbi sonrakı mühüm təminatları nəzərdə tutur (*bax: Avropa Məhkəməsinin “Pullar Birləşmiş Krallığa qarşı” (Pullar v. United Kingdom) işi üzrə 10 iyun 1996-cı il tarixli Qərarı, Reports 1996-III, p. 793, § 32*).

Başqa sözlə, Avropa Məhkəməsi Konvensiyanın 6-cı maddəsinin pozulmasının subyektiv maraqlılıq çərçivəsində müəyyən edilməsinin çətin olduğunu etiraf etmişdir və buna görə də məhkəmənin mümkün maraqlılıq məsələsinə dair işlərin böyük əksəriyyətində öz diqqətini obyektiv meyarla cəmləmişdir. Lakin bu iki anlayışlar arasında dəqiq sərhəd yoxdur, belə ki, hakimin hərəkətləri, kənar müşahidəçinin nöqtəyi-nəzərinə görə, nəinki təkə marağın olduğuna dair obyektiv təhlükəni təlqin edə bilər (obyektiv meyar), onlar həm də hakimin şəxsi əqidəsinə toxuna bilər (subyektiv meyar).

120. Məsələn, Avropa Məhkəməsi qərar vermişdir ki, qərəzsiz hakim simasının qorunub saxlanması üçün məhkəmə orqanları onların tərəfindən baxılan işləri ***maksimum dəqiqliklə öyrənməlidirlər. Bu dəqiqlik onları hətta təhrik halında belə, təzyiqdən saxlamalıdır.*** Ədalət mühakiməsinin bu yüksək tələbləri və hakim vəzifəsinin xüsusi təbiəti peşə borcu ilə diqtə olunur (*bax: Avropa Məhkəməsinin “Busçemi İtaliyaya qarşı” (Buscemi v. Italy) işi üzrə Qərarı, şikayət № 29569/95, § 67, ECHR 1999-VI*).

Beləliklə, məhkəmə sədrinin ərizəçinin işi üzrə məhkəmədə sədrlik etməyə başlamazdan öncə həmin iş üzrə onda mənfi rəyin formalaşdığından xəbər verən ifadələrdən açıq şəkildə istifadə etməsi təqsirləndirilən şəxsin hakimin obyektiv qərəzliliyi ilə bağlı narahatlıqlarını təsdiq edə bilər (*bax: Avropa Məhkəməsinin yuxarıda qeyd olunmuş “Busçemi İtaliyaya qarşı” işi üzrə Qərarı, § 68*).

Bununla yanaşı, hakimin müdafiə tərəfinin hərəkətlərini açıq şəkildə tənqid etdiyi və təqsirləndirilən şəxsin təqsirsiz olmadığına dair müdafiə tərəfin bəyanatına təəccübünü ifadə etdiyi digər bir işdə Avropa Məhkəməsi subyektiv meyarı tətbiq etmişdir (*bax: Avropa Məhkəməsinin “Lavents Latviyaya qarşı” (Lavents v. Latvia) işi üzrə 28 noyabr 2002-ci il tarixli Qərarı, şikayət № 58442/00, § 118 və 119*).

b) Qeyd olunmuş prinsiplərin bu işə tətbiqi

122. Ərizəçi Limassola məhkəməsinin səyyar iclasının hərəkətlərinin subyektiv və obyektiv qərəzsizlik meyarlarının tələblərinə müvafiq olmadığından təəssüfləndiyini bildirmişdir.

Avropa Məhkəməsi bu şikayəti yuxarıda qeyd olunmuş subyektiv və obyektiv maraqlılıq əlamətləri nəzərə alınmaqla obyektiv və subyektiv yanaşma yolu ilə tədqiq etmişdir (bax: yuxarıda § 118 - 121).

i) Obyektiv meyar

123. Ərizəçi iddia etmişdir ki, işin halları nəzərə alınmaqla, təhqir məsələsinə baxılması, hökmün çıxarılması və cəzanın təyin edilməsinin ehtimal olunan təhqir əməlinin törədilməsi zamanı iştirak etmiş eyni hakim tərəfindən həyata keçirilməsi faktı məhkəmənin qərəzsizliyi ilə bağlı obyektiv əsaslı şübhələr yaradır.

124. Avropa Məhkəməsi hesab etmişdir ki, bu şikayət qeyd olunan icraatın funksional olaraq tam işlənilmədiyinə yönəlmişdir. Bununla əlaqədar olaraq, Avropa Məhkəməsi ilk növbədə Kipr hakimiyyət orqanları və üçüncü tərəflərin məhkəmənin təhqir olunması məsələsi ilə bağlı sadələşdirilmiş icraat sahəsində adət hüququnun inkişafı və onun Konvensiyaya müvafiqliyi ilə bağlı dəlillərini nəzərdən keçirmişdir. Avropa Məhkəməsi ümumi hüquq çərçivəsində bir sıra qanunvericiliklərdə sadələşdirilmiş icraatın tətbiqini məhdudlaşdıran və hərtərəfli araşdırma üçün müəyyən vaxtın və təqsirləndirilən şəxsin prosessual hüquqları ilə bağlı lazımi hüquqi təminatların verilməsinin zəruriliyini qəbul edən tendensiyanın yüksəldiyini qeyd etmişdir (*bax: yuxarıda § 46 - 47 və 52*).

125. Lakin Avropa Məhkəməsi ümumilikdə məhkəmənin təhqir olunmasına dair qanunvericiliyə və Kipr və digər ölkələrdə sadələşdirilmiş qaydada araşdırmanın tətbiq edilməsi praktikasına yenidən baxmağı zəruri və ya arzuolunan hesab etməmişdir. Avropa Məhkəməsinin vəzifəsi Kipriyanu tərəfindən məhkəmə zalında törədilmiş təhqir əməli ilə bağlı sadələşdirilmiş araşdırmasının Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinə zidd olub-olmadığını müəyyən etməkdir.

126. Bu məsələni həll edərkən Avropa Məhkəməsi xatırlatmışdır ki, Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndi və Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 3-cü bəndinə aid hissəsində hakim və ittihamçının funksiyalarının qarışdığı şəraitin obyektiv qiymətləndirilməsində çətinliklərlə qarşılaşmışdır (*bax: Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndi üzrə, mutatis mutandis, Avropa Məhkəməsinin “Daktaras Litvaya qarşı” (Daktaras v. Lithuania) işi üzrə Qərarı, şikayət № 42095/98, § 35 - 38, ECHR 2000-X; və Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 3-cü bəndi üzrə Avropa Məhkəməsinin “Brinkat İtaliyaya qarşı” (Brincat v. Italy) işi üzrə 26 noyabr 1992-ci il tarixli Qərarı, Series A, N 249-A, pp. 11 - 12, § 20 - 22; Avropa Məhkəməsinin “Yuber İsveçrəyə qarşı” (Huber v. Switzerland) işi üzrə 23 oktyabr*

1990-cı il tarixli Qərarı, Series A, N 188, pp. 17 - 18, § 41 - 43; və Avropa Məhkəməsinin “Assenov və digərləri Bolqarıstana qarşı” (Assenov and Others v. Bulgaria) işi üzrə 28 oktyabr 1998-ci il tarixli Qərarı, Reports 1998-VIII, pp. 3298 - 3299, § 146 - 150).

127. Bu iş məhkəmə zalında bilavasitə şəxsən hakimlərə qarşı yönəldilmiş təhqirə aiddir. Hakimler ərizəçinin onların araşdırma aparma üsulları ilə bağlı bilavasitə tənqid obyektinə olmuşlar. Eyni hakimlər ərizəçinin məsuliyyətə cəlb edilməsi haqqında qərar qəbul etdikdən sonra ərizəçinin davranışına baxmış, onu təqsirli hesab etmiş və azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin etmişlər. Bu vəziyyətdə iddiaçı, şahid, ittihamçı və hakim rollarının qarışması özü-özlüyündə zamanın sınağından keçmiş – *“heç kəs öz işində hakim ola bilməz”* prinsipindən çıxış edərək, məhkəmənin qərəzsizliyi ilə bağlı obyektiv olaraq özünü doğrultmuş şübhələr yaradır (bax: Avropa Məhkəməsinin “Demikoli Maltaya qarşı” (Demicoli v. Malta) işi üzrə 27 avqust 1991-ci il tarixli Qərarı, Series A, N 210, pp. 18 - 19, § 41 - 42).

128. Beləliklə, Avropa Məhkəməsi qəbul etmişdir ki, iş üzrə faktlara müvafiq olaraq və müəyyən edilmiş funksional qüsurlar nəzərə alınmaqla, məhkəmənin səyyar iclasının hakimlərinin qərəzsizliyi şübhə altına alın bilər. Ərizəçinin bu məsələ ilə bağlı narahatlığı obyektiv cəhətdən haqlı hesab edilmiş və məhkəmənin səyyar iclasının hakimlərinin hərəkətləri obyektiv meyar çərçivəsində Konvensiyanın standartlarına müvafiq olmamışdır.

ii) Subyektiv meyar

129. Ərizəçi həmçinin iddia etmişdir ki, hakimlər şəxsi niyyətlərini rəhbər tutmuşlar.

130. Ərizəçinin şikayətinin bu hissəsi hakimlərin xüsusi davranışına yönəldilmişdir. Avropa Məhkəməsi hakimlərin davranışının subyektiv maraqlılıq kimi qiymətləndirilə biləcək bəzi məqamlarını nəzərdən keçirmişdir.

Birincisi, hakimlər ittiham qərarlarında etiraf etmişlər ki, özlərini ərizəçi tərəfindən “şəxsən” “həddindən artıq təhqir” olunmuş hiss etmişlər. Hərçənd, onlar bunu amillərdən ən kiçiyi olduğunu iddia etsələr də, Avropa Məhkəməsinin nöqtəyi-nəzərindən bu bəyanat özü-özlüyündə göstərir ki, hakimlər ərizəçinin sözlərindən və hərəkətlərindən özlərini şəxsən təhqir olunmuş hiss etmişlər və bu, onların tərəfindən şəxsi inciklik kimi qəbul edilməsi anlamına gəlir (bax: yuxarıda § 18).

İkincisi, məhkəmə qərarı elan edilərkən istifadə olunan ibarətli nitq təhqir olunmuş ləyaqət və şok hissini ifadə edir ki, bu da qərəzsiz yanaşmaya ziddir. Xüsusən, hakimlər bildirmişlər ki, “məhkəmə nəinki vəkil tərəfindən, hətta istənilən hər

hansı şəxs tərəfindən bu cür aşkar və qəbuledilməz təhqir olunması halını xatırlaya bilmir” və “məhkəmənin reaksiyası dərhal və sərt olmasaydı, ədalət mühakiməsinin nüfuzuna ciddi zərər dəyərdi” (bax: yuxarıda § 18).

Üçüncüsü, onlar “yeganə adekvat cavab” adlandırdıqları 5 gün müddətinə həbs cəzası haqqında dərhal qüvvəyə minən qərarın çıxarılmasına başlayıblar. Hakimlərin fikrincə, “qanuni və sivil hakimiyyət orqanı olan məhkəmə tərəfindən adekvat reaksiyanın verilməməsi məhkəmənin nüfuzunun alçaldılmasının qəbul edilməsi demək olardı” (bax: yuxarıda § 18).

Dördüncüsü, hakimlər ərizəçi ilə əvvəlki dialoqda belə bir fikir ifadə ediblər ki, onu məhkəmənin təhqir edilməsində ifadə olunan cinayət əməlini törətməkdə təqsirli hesab edirlər. Ərizəçi bu cinayətin törədilməsində təqsirkar hesab edildikdən sonra, ona öz fikrində qalmaq və cəzalandırılmamasına əsas verəcək səbəbləri izah etmək, yaxud da öz sözlərindən imtina etmək seçimi verilmişdir. Beləliklə, ona faktiki olaraq müdafiə olunmaq deyil, “davranışı nəticəsində vurduğu zərəri” azaltmaq təklif olunmuşdur (bax: yuxarıda § 17 və 18).

131. Avropa Məhkəməsi hakimlərin ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi və məhkəmə sisteminin tamlığının maraqları naminə hərəkət etmələrinə və bu məqsədlə onların sadələşdirilmiş araşdırmanın dərhal aparılmasını zəruri hesab etmələrinə şübhə etmədiyinə baxmayaraq, hesab etmişdir ki, yuxarıda qeyd olunmuş müddəalara əsasən, onlar işə kifayət qədər qərəzsiz yanaşmamışlar.

132. Bu qənaət, həmçinin araşdırmanın aparıldığı tələskənlik və ərizəçi ilə hakimlər arasında dialoqun qısa olması ilə təsdiqlənir.

133. Buna əsasən və hakimlərin davranışının digər detallarının məcmusunu nəzərə almaqla, Avropa Məhkəməsi təsdiq etmişdir ki, ərizəçinin hakimlərin qərəzsizliyi ilə bağlı şübhələri subyektiv meyar çərçivəsində əsaslıdır.

iii) İşə Ali Məhkəmə tərəfindən baxılması

134. Ən nəhayət, Avropa Məhkəməsi qeyd edilən pozuntuların Ali Məhkəmə tərəfindən aradan qaldırılmadığına dair Palatanın fikri ilə razılaşmışdır. Əlbəttə ki, daha yüksək və ya ən yüksək instansiya məhkəmələrinin müəyyən hallarda birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən yol verilmiş pozuntuları aradan qaldırması imkanları mövcud olmuşdur (bax: Avropa Məhkəməsinin yuxarıda qeyd olunmuş “*De Kübber Belçikaya qarşı*” işi üzrə Qərarı, p. 14, § 33).

Bu işdə, tərəflərin Ali Məhkəmənin dəqiq yurisdiksiya və səlahiyyətləri ilə bağlı fikir ayrılığına baxmayaraq, aydındır ki, o, qərarın Limassola məhkəməsinin səyyar iclası tərəfindən qərəzli şəkildə çıxarılmasına əsaslanaraq, onu ləğv etmək səlahiyyətinə malik olmuşdur. Lakin o, bunu etməkdən imtina etmiş və hökmü təsdiq etmişdir. Beləliklə, o, baxılan pozuntunu aradan qaldırmamışdır (bax: Avropa

Məhkəməsinin yuxarıda adı çəkilən “Findli Birləşmiş Krallığa qarşı” işi üzrə Qərarı, p. 263, § 78 - 79, və Avropa Məhkəməsinin “De Haan Niderlanda qarşı” (De Haan v. Netherlands) işi üzrə 26 avqust 1997-ci il tarixli Qərarı, Reports 1997-IV, p. 1379, § 52 - 55).

135. Yuxarıda qeyd edilənlərə əsasən, iş üzrə faktları şəxsi praktikasında əks olunmuş subyektiv və obyektiv meyarlar çərçivəsində tədqiq edərək, Avropa Məhkəməsi təsdiq etmişdir ki, Limassola məhkəməsinin səyyar iclasının hakimləri Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinin tələbinə zidd olaraq qərəzsizliyi qorumamışlar.

II. Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin ehtimal olunan pozuntusu

136. Ərizəçi iddia etmişdir ki, Limassola məhkəməsinin səyyar iclası ona özünü müdafiə etmək imkanı vermədən təqsirli hesab etmişdir. O, bildirmişdir ki, məhkəmə ona müraciət etmək imkanı verərkən, bu imkanı yalnız cəzanın yüngülləşdirilməsi ilə məhdudlaşdırmışdır. O, Konvensiyanın 6-cı maddəsinin aşağıdakıları nəzərdə tutan 2-ci bəndinin pozulduğunu iddia etmişdir: “Cinayət törətməkdə ittiham olunan hər kəs onun təqsiri qanun əsasında sübut edilənədək təqsirsiz hesab edilir”.

137. Kipr hakimiyyət orqanları bildirmişlər ki, bu işdə təqsirsizlik prezumpsiyasına riayət olunmuşdur. Məhkəmənin ərizəçinin hərəkətini məhkəmə zalında təhqir hesab etməsi və mahiyyəti üzrə izahat tələb etməsi faktı Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinə zidd hesab edilə bilməz. Hadisələrin məhkəmə qarşısında baş verdiyinə və məhkəmənin bilavasitə məlumatla malik olmasına baxmayaraq, məhkəmə ilkin rəy formalaşdırmaq və ərizəçidən özünü hansı səbəbdən təqsirkar hesab etmədiyini izah etməyi tələb etmək imkanına malik olmuşdur. Ərizəçi öz davranışını tutarlı şəkildə izah edə bilsəydi, həmin davranış təhqir hesab edilməyə bilərdi.

138. Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinin pozulmasını təsdiq edən əsasları nəzərə almaqla, Böyük Palata hesab etmişdir, şikayətin bu hissəsi üzrə ayrıca məsələnin qaldırılması üçün səbəb yoxdur.

III. Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 3-cü bəndinin “a” yarım bəndinin pozuntusu

139. Ərizəçi iddia etmişdir ki, məhkəmənin səyyar iclası onu Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 3-cü bəndinin aşağıdakıları nəzərdə tutan “a” yarım bəndinin tələblərinin ziddinə olaraq ittihamlar haqqında ətraflı şəkildə məlumatlandırmamışdır:

Cinayət törətməkdə ittiham olunan hər kəs, ən azı aşağıdakı hüquqlara malikdir:

a) ona qarşı irəli sürülmüş ittihamın xarakteri və əsasları haqqında onun başa düşdüyü dildə dərhal və ətraflı məlumatlandırılmaq;

140. Kipr hakimiyyət orqanları ərizəçinin iddiaları ilə razılaşmamış və bildirmişlər ki, ərizəçi ona qarşı irəli sürülmüş ittihamın mahiyyəti və səbəbləri barəsində kifayət qədər ətraflı məlumatlandırılmışdır. Bu, araşdırmanın yazısından aydın görünür. Xüsusən də ərizəçinin yüksək vəzifə və təcrübəsini nəzərə alaraq, Kipr hakimiyyət orqanları bildirmişlər ki, ərizəçinin ona qarşı irəli sürülən ittihamların mahiyyəti və səbəbini bilmədiyini və ya dərk etmədiyini iddia etmək olmaz.

141. Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinin pozulmasını təsdiq edən əsasları nəzərə almaqla, Böyük Palata hesab etmişdir, şikayətin bu hissəsi üzrə ayrıca məsələnin qaldırılması üçün səbəb yoxdur.

IV. Konvensiyanın 10-cu maddəsinin ehtimal olunan pozuntusu

142. Ərizəçi iddia etmişdir ki, onun barəsində çıxarılmış hökm Konvensiyanın 10-cu maddəsinə zidd olmuşdur ki, bu maddənin hazırkı işə tətbiq edilə bilən hissəsində deyilir:

1. Hər kəs öz fikrini ifadə etmək azadlığı hüququna malikdir. Bu hüquqa öz rəyində qalmaq azadlığı, dövlət hakimiyyəti orqanları tərəfindən hər hansı maneə olmadan... məlumat və ideyaları almaq və yaymaq azadlığı daxildir.

2. Bu azadlıqların həyata keçirilməsi ... ədalət mühakiməsinin nüfuz və qərəzsizliyini təmin etmək üçün qanunla nəzərdə tutulmuş və demokratik cəmiyyətdə zəruri olan müəyyən rəsmiyyətə, şərtlərə, məhdudiyyətlərə və ya sanksiyalara məruz qala bilər.

A. Kipr hakimiyyət orqanlarının ilkin etirazları

143. Kipr hakimiyyət orqanları, işə Palatada baxılması zamanı olduğu kimi, iddia etmişlər ki, ərizəçi *şikayətin bu hissəsi üzrə* daxili hüquqi müdafiə vasitələrindən tam istifadə etməmişdir.

1. Palatanın qəbul edilənliyə dair qərarı

144. Palata qəbul edilənliyə dair məsələ üzrə 2003-cü il 8 aprel tarixli qəti qərarında Kipr hakimiyyət orqanlarının şikayətin bu hissəsi ilə bağlı daxili hüquqi vasitələrin tükədilməsi haqqında ilkin etirazlarını aşağıdakı şəkildə rədd etmişdir: “Avropa Məhkəməsi müəyyən etmişdir ki, ərizəçi Ali Məhkəməyə verdiyi şikayətində vəkilə həbs cəzasının məhkəmənin işi onun özünün lazım bildiyi kimi aparmaq hüququna və tərəflərin özünü müvafiq şəkildə aparmaq vəzifəsinə qeyri-qanuni müdaxilədə ifadə olunan davranışa görə təyin edilməsini mübahisələndirmişdir. Avropa Məhkəməsi hesab etmişdir ki, **fikrini ifadə etmə azadlığına**, açıq-aşkaq olmasa belə, həqiqətən də toxunulmuşdur və bu aspektdə ərizəçinin apellyasiyası, həm də Konvensiyanın 10-cu maddəsi çərçivəsində şikayətdən ibarət olmuşdur.

Müvafiq olaraq, Avropa Məhkəməsi ərizəçinin şikayətin bu hissəsi ilə bağlı daxili hüquqi müdafiə vasitələrindən tam istifadə etdiyi qənaətinə gəlmiş və Kipr hakimiyyət orqanlarının etirazlarını rədd etmişdir”.

2. Tərəflərin dəlilləri

a) Ərizəçi

145. Ərizəçi Kipr hakimiyyət orqanlarının etirazları ilə razılaşmayaraq bildirmişdir ki, Böyük Palata Palatanın etirazların rədd edildiyi 2003-cü il 8 aprel tarixli məqbulluq məsələsinə dair yekun qərarını dəstəkləməli idi.

b) Kiprin hakimiyyət orqanları

146. Kiprin hakimiyyət orqanları bildirmişlər ki, ərizəçi şikayətin bu hissəsi ilə bağlı daxili hüquqi müdafiə vasitələrindən istər birbaşa, istərsə də dolayısı ilə tam istifadə etməmişdir. Ərizəçi tərəfindən verilmiş və Ali Məhkəmə tərəfindən baxılmış apellyasiyanın əsaslarına, öz məqsəd və mənasına görə Kipr Konstitusiyasının 19-cu maddəsində də əks olunmuş Konvensiyanın 10-cu maddəsinin pozulduğuna dair hər hansı bir qeyd daxil edilməmişdir və nəticədə Ali Məhkəmə bu məsələyə baxmaq və bununla bağlı qərar çıxarmaq imkanına malik olmamışdır.

3. Avropa Məhkəməsinin mövqeyi

147. Böyük Palata qəbuledilənliklə bağlı Palatanın yekun qərarındakı əsaslandırma və nəticələrlə razılaşır və hesab edir ki, ərizəçi mahiyyətə Ali Məhkəmədə fikir bildirmək azadlığı məsələsini qaldırmış və beləliklə də, Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 1-ci bəndində tələb edildiyi kimi, daxili hüquqi müdafiə vasitələrindən tam istifadə etmişdir.

148. Beləliklə, Kipr hakimiyyət orqanlarının daxili hüquqi müdafiə vasitələrindən tam istifadə olunmadığına dair etirazları rədd edilmişdir.

B. Tətbiq edilmə

1. Palatanın qərarı

149. Palata hesab etmişdir ki, pozuntuya Konvensiyanın 10-cu maddəsi kontekstindən ayrıca baxmağa ehtiyac yoxdur, çünki, ərizəçi tərəfindən qoyulmuş əsas məsələlər Konvensiyanın 6-cı maddəsi baxımından nəzərdən keçirilmişlər.

2. Böyük Palata

150. Böyük Palata hesab etmişdir ki, işin halları ilə əlaqədar olaraq ərizəçinin şikayəti Konvensiyanın 10-cu maddəsi baxımından tədqiq olunmalıdır. Konvensiyanın 6-cı maddəsi baxımından əsas məsələ ərizəçiyə qarşı cinayət araşdırmasına başlamış məhkəmənin qərəzsizliyi olduğundan, Konvensiyanın 10-cu maddəsi baxımından şikayət fikir ifadə etmək azadlığına aiddir. Müvafiq

olaraq, şikayətin bu hissəsi Konvensiyanın 6-cı maddəsinin tətbiq edilməsi hissəsindən fərqlidir və ayrıca baxılmalıdır.

151. Konvensiyanın 10-cu maddəsinin tətbiq oluna bilməsi ilə əlaqədar olaraq tərəflər söz azadlığı təminatının vəkillərin öz müştərilərinin maraqları üçün məhkəmədəki çıxışlarına şamil olunduğunu mübahisələndirməmişlər (*bax: Avropa Məhkəməsinin yuxarıda adı çəkilən “Nikula Finlandiyaya qarşı” işi üzrə Qərarı və Avropa Məhkəməsinin “Ştoyr Niderlanda qarşı” (Steur v. Netherlands) işi üzrə Qərarı, şikayət N 39657/98, ECHR 2003-XI*).

C. Konvensiyanın 10-cu maddəsinin müddəalarına riayət olunması

1. Tərəflərin dəlilləri

a) Ərizəçi

152. Ərizəçi iddia etmişdir ki, onun barəsində olan ittiham və hökm onun öz fikrini ifadə etmək azadlığının həyata keçirilməsi hüququna qarşı qanunazidd maneədir.

153. Bu işdə cəzanın mütənasibliyini nəzərə alaraq, ərizəçi iddia etmişdir ki, vəkilin professional borcundan çıxış edərək vicdanlı şəkildə hərəkət etdiyi vəziyyətdə hətta ən kiçik cinayət cəzası belə, yalnız müstəsna hallarda tətbiq edilə bilər. Müvafiq olaraq, azadlıqdan məhrumetmə cəzası məhkəmənin ən ağır təhqir olunması hallarına görə təyin edilməlidir.

(...)

155. Məhkəmə vəkilin öz nitqində müəyyən olunmuş həddləri aşdığını və fikir ifadə etmək hüququnun məhdudlaşdırılmasının haqlı olduğunu hesab edərsə, onu dayandırmaq üçün çox sayda üsullar mövcuddur (*bax: yuxarıda § 79*). Lakin birbaşa cinayət araşdırmasına keçmə və azadlıqdan məhrumetmə cəzasının təyin edilməsi məhkəmə icraatının lazımı müdafiə tədbiri ola bilməz.

156. Bu işdə Limassola məhkəməsinin səyyar iclasının hakimləri mühüm konstitusiya prinsipləri ilə oynamaqla, istənilən uzaqgörənlik hissini itirmişlər. Xüsusi olaraq, ərizəçi tərəfindən müştərisinin maraqlarının ən yaxşı müdafiəsi məqsədilə professional vəkil kimi mübahisəli ifadələr işlətməmişdir. O, məhkəmənin əmrinə tabe olmaqdan imtina etməmiş, yalan danışmamış və məhkəmədə yanlış fikir yaratmamış, məhkəmə zalında qeyri-normativ leksika işlətməmişdir. İddialar məhkəmədən kənar və ya mətbuatda deyil, məhkəmə daxilində irəli sürülmüşdür. Onlar məhkəmənin ərizəçi tərəfindən istifadə olunmuş çarpaz dindirmə keçirmə metoduna açıq-aşkar qərəzliliyinə aid olmuşlar. Ərizəçi sırf hakimləri təhqir edən və ya onların vicdanlılıq və qərəzsizliyini şübhə altına alan ifadələr işlətməmişdir. O yalnız məhkəmənin onun çarpaz dindirməsinin keçirilməsi metodunun məhdudlaşdırılması və hakimlərin ifadələrə diqqət yetirmək əvəzinə bir-birinə

məktublar ötürməsi ilə bağlı, ola bilsin ki, olduqca güclü və emosional tərzdə şikayət irəli sürmüşdür.

157. Bununla əlaqədar olaraq ərizəçi qeyd etmişdir ki, hər bir vəkil gec-tez bu vəziyyətə düşür və dilemma ilə qarşılaşır. Adətən ən yaxşı çıxış yolu susmaq və davam etməkdir, lakin bəzən etiraz etmək zəruri olur. Hər şey verilən qiymətdən asılıdır. Vəkillər vəziyyəti heç də həmişə düzgün qiymətləndirmirlər. Ani təsir altında onlar hislərini ifadə edən, düzgün qəbul edilməyən və ya təhqir kimi səslənən sözlərdən istifadə edə bilirlər. Onların etirazı işi ən pis tərəfə çevirə bilər. Bütün bunlar cinayət prosesinin real tərəfidir. Bununla əlaqədar olaraq ərizəçi qeyd etmişdir ki, onun tərəfindən istifadə olunmuş sözlər dəqiq və birmənalı təhqir kimi qəbul edilə bilməzdi; “ravasakia” sözünün iki mənası var.

158. Bundan başqa, onun bəyanatı qeyri-iradi olmuşdur. Bu bəyanat gərgin məhkəmə araşdırması zamanı onun öz vəzifələrinə yanaşması hakimlər tərəfindən tənqid olunduqdan sonra səsləndirilmişdir. Bütün insident bir neçə dəqiqə sürmüşdür. Həmin vaxta qədər hakimlərin proses ərzində ərizəçinin davranışından şikayət etmək üçün əsası olmamışdır. Bu ərizəçinin əvvəlcədən xəbərdar olunmasına baxmayaraq özünü kobud şəkildə aparmağa davam etdiyi hallara aid deyil.

159. Yuxarıda deyilənlərə əsasən ərizəçi iddia etmişdir ki, ən pis halda fikir bildirmək tərzilə bağlı bir dəfə buraxılmış səhvə görə qınamaq olar. Bu zaman onun Kipr Vəkillər kollegiyasında 40 illik uzunmüddətli və qüsursuz karyerası nəzərə alınmalıdır.

160. Qüsursuz reputasiyaya malik vəkilin bu işin halları şəraitində məhkəmənin təhqir olunmasına görə beş gün müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilməsi ən pis halda qətlə dair işin gərgin məhkəmə araşdırması zamanı müştərinin müdafiə olunması vəzifələrini yerinə yetirən zaman bir anlıq nəzakətsizlik hesab edilə biləcək davranışına çox qeyri-mütənasib cavabdır.

161. Ən nəhayət, ərizəçi iddia etmişdir ki, iş Kipr regional məhkəməsində baş vermiş adi qızğın mübahisədən daha geniş nəzərdən keçirilməlidir. O, həmçinin məhkəməyə hörmət tələbinin hüquq sənətinin azadlığı və müstəqilliyinin müdafiə olunması tələbi ilə bir araya gətirilməsi zərurətinə toxunur. Bu şərtlərdən hər biri özü özlüyündə cəmiyyətin ədalət mühakiməsinin düzgün aparılmasına inamının möhkəmləndirilməsi üçün vacibdir.

b) Kiprin hakimiyyət orqanları

162. Kipr hakimiyyət orqanları bildirmişlər ki, ərizəçinin fikrini ifadə etmək azadlığı hüququna müdaxilə 1960-cı il Ədalət mühakiməsi haqqında qanunun 44-cü maddəsinin 1 və 2-ci bəndləri və Konstitusiyanın 162-ci maddəsinə müvafiq olaraq həyata keçirilmiş və müvafiq olaraq, qanunla nəzərdə tutulmuşdur.

163. Ərizəçinin hüquqlarının məhdudlaşdırılmasının *zəruriliyinə* gəldikdə, Kipr hakimiyyət orqanları bildirmişlər ki, Avropa Məhkəməsinin formalaşmış təcrübəsinə müvafiq olaraq məhkəmə prosesi və həyata keçirilmiş ədalət mühakimələri qeyri-qanuni hücumlardan etibarlı şəkildə müdafiə olunmalıdır. Xüsusən, hakimlər öz rollarını və ehtiyatlılıq göstərmək vəzifələrini nəzərə alaraq, şəxsi hücumlara qarşı kütləvi informasiya vasitələrindən istifadə etməklə cavab verə bilmirlər, necə ki, bunu siyasətçilər və digər ictimai xadimlər edirlər (*bax: məsələn, Avropa Məhkəməsinin “Barford Danimarkaya qarşı” (Barfod v. Denmark) işi üzrə 22 fevral 1989-cu il tarixli Qərarı, Series A, N 149; Avropa Məhkəməsinin “Şepfer İsveçrəyə qarşı” (\{Schopfer\} v. Switzerland) işi üzrə 20 may 1998-ci il tarixli Qərarı, Reports 1998-III; Avropa Məhkəməsinin “Skalka Polşaya qarşı” (\{Skalka\} v. Poland) işi üzrə 27 may 2003-cü il tarixli qərarı, şikayət N 43425/98).*

Hətta vəkilin məhkəmə zalında fikir ifadə etmək azadlığına dair şəxsi hüquqa malik olduğu halda belə, bu hüquq ədalət mühakiməsinin nüfuzunun təmin edilməsi məqsədilə məhdudlaşdırıla bilər (*bax: Avropa Məhkəməsinin yuxarıda qeyd olunmuş “Nikula Finlandiyaya qarşı” işi üzrə Qərarı*).

164. Təhqir dərəcəsi və ərizəçinin təhqiredici davranışının ciddiliyi səbəbindən ona qarşı tətbiq olunmuş sanksiyalar məhkəməyə verilmiş səlahiyyətlərin təsir sahəsinə düşür. Bununla əlaqədar olaraq, Kipr hakimiyyət orqanları qeyd etmişlər ki, ərizəçi 40 illik iş stajına malikdir, Parlamentin keçmiş üzvü və Baş prokurorun aparatının keçmiş əməkdaşdır. Onun təmkinsiz hücumları məhkəmə sistemi və ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsinə ictimai inamın real pozulması təhlükəsini yarada bilər. **Məhkəmə iclasının protokolundan** görünür ki, ərizəçi ona dəfələrlə təklif olunmuş üzrxahlıq etmək imkanından imtina etmiş, bunun əvəzinə məhkəməyə meydan oxuyaraq, öz hərəkətini ağırlaşdırmışdır. Cəzanın mütənasiblik dərəcəsi Razılığa gələn Tərəflərə təqdim olunmuş yolverilən mülahizə sərbəstliyi çərçivəsində olmuşdur...

165. Bununla əlaqədar olaraq Kipr hakimiyyət orqanları göstərmişlər ki, məhkəmə zalında baş verənlərin bilavasitə şahidi olanlarla, hadisə barəsində yalnız məhkəmə icraatının stenoqramından oxuyanlar arasında, hansılar ki, icraatda iştirak etməyiblər, böyük fərq var. Məhkəmə üçün aydın idi ki, ərizəçinin davranışı, hansını ki, onlar şəxsən müşahidə etmişdilər, o qədər kobud olmuşdur ki, bu davranış məhkəmənin peşəkar təşkilata xəbər verilməsini yetərli edən təhqirlə azadlıqdan məhrum etmə kimi daha ciddi cəzanın tətbiqini tələb edən təhqir arasındakı sərhədləri keçmişdir. Ali Məhkəmə bu nöqtəyi-nəzərə hörmətlə yanaşmış və ərizəçinin əməlinin ciddiliyini qəbul etmişdir. Böyük Palata məsələnin təcrübəli vəkil statusuna açıq-aşkar müvafiq olmayan davranışa görə təyin edilmiş cəza ilə bağlı hissəsinə dövlət məhkəməsi tərəfindən verilmiş qiymətə hörmətlə yanaşmalıdır.

2. Avropa Məhkəməsinin mövqeyi

a) Ərizəçinin öz fikrini ifadə etmək azadlığı hüququna müdaxilə haqqında

166. Ərizəçinin məhkəmənin təhqir olunmasına görə dövlət məhkəməsi tərəfindən mühakimə olunması, şübhəsiz, Konvensiyanın 10-cu maddəsinin 1-ci bəndinə zidd olaraq, fikir ifadə etmək azadlığı hüququna müdaxilədir.

b) Müdaxilənin qanuniliyi barədə

167. Şəxsin fikir ifadə etmək azadlığı hüququna müdaxilə Konvensiyanın 10-cu maddəsinin 2-ci bəndində qeyd olunmuş istisna anlamına daxil olmadığı halda, adı çəkilən 10-cu maddənin pozulması deməkdir (bax: Avropa Məhkəməsinin “Sandi Tayms” Birləşmiş Krallığa qarşı (№ 1)” (Sunday Times v. United Kingdom (No. 1)) işi üzrə 26 aprel 1979-cu il tarixli Qərarı, Series A, N 30, p. 29, § 45; və Avropa Məhkəməsinin Böyük Palatasının “Kumpana və Mazare Rumıniyaya qarşı” (\{Cumpana\} and \{Mazare\} v. Romania), işi üzrə Qərarı, şikayət № 33348/96, § 85, ECHR 2004-XI).

168. Tərəflər razılaşıblar ki, ərizəçinin məhkum olunması və hökm qanuna, daha dəqiq desək, Ədalət mühakiməsi haqqında qanunun 44-cü maddəsinin 1 və 2-ci bəndlərinə və Konstitusiyanın 162-ci maddəsinə müvafiq şəkildə həyata keçirilmişdir. Bundan başqa, tərəflər razılaşıblar ki, müdaxilə Konvensiyanın 10-cu maddəsinin 2-ci bəndi çərçivəsində məhkəmə sisteminin nüfuzunu qoruyub saxlamaqda ifadə oluna qanuni məqsəd güdmüşdür.

169. Müvafiq olaraq, yeganə məsələ ərizəçinin fikir ifadə etmək azadlığı hüququnun pozulmasının “*demokratik cəmiyyətdə zəruri*” olması faktıdır.

i) Əsas prinsiplər

170. “Demokratik cəmiyyətdə zərurilik” meyarı Avropa Məhkəməsindən pozuntunun “kəskin ictimai zərurətlə” özünü doğruldub-doğrultmadığının müəyyən edilməsini tələb edir. Yüksək Razılığa gələn dövlətlər bu zərurətin mövcud olub-olmadığını müəyyən edən zaman müəyyən mülahizə sərbəstliyinə malikdirlər, lakin bu, həm qanunvericiliyi, həm də onun, hətta müstəqil məhkəmələr tərəfindən belə həyata keçirilən tətbiqini əhatə edən Avropa nəzarəti ilə bir sırada gedir (bax: Avropa Məhkəməsinin Böyük Palatasının “Bladet Tromse Stensos Norveçə qarşı” (Bladet \{Tromse\} and Stensaas v. Norway) işi üzrə Qərarı, şikayət № 21980/93, § 58, ECHR 1999-III; Avropa Məhkəməsinin Böyük Palatasının yuxarıda adı çəkilən “Kumpana və Mazare Rumıniyaya qarşı” işi üzrə Qərarı, § 88; və Avropa Məhkəməsinin Böyük Palatasının “Nikula Finlandiyaya qarşı” işi üzrə Qərarı, § 46).

171. Xüsusi olaraq, Avropa Məhkəməsi tətbiq edilən tədbirin “güdümlən məqsədə mütənasibliyini” müəyyən etməlidir (bax: Avropa Məhkəməsinin “Sandi Tayms”

Birləşmiş Krallığa qarşı (№ 1)” işi üzrə yuxarıda qeyd edilən Qərarı, p. 38, § 62 və Avropa Məhkəməsinin “Şovi və digərləri Fransaya qarşı” (*Chauvy and Others v. France*) işi üzrə Qərarı, şikayət № 64915/01, § 70, ECHR 2004-VI). Bu zaman Avropa Məhkəməsi əmin olmalıdır ki, hakimiyyət orqanları müvafiq faktların məqbul qiymətləndirilməsinə əsaslanaraq, Konvensiyanın 10-cu maddəsində əks olunmuş prinsiplərə uyğun standartlar tətbiq etmişlər (*bax: digər mənbələrlə yanaşı, Avropa Məhkəməsinin “Zana Türkiyəyə qarşı” (Zana v. Turkey) işi üzrə 25 noyabr 1997-ci il tarixli Qərarı, Reports 1997-VII, pp. 2547 - 2548, § 51*). Bundan başqa, araşdırmanın ədalətliliyi, təqdim olunan prosesual təminatlar (*bax: mutatis mutandis, Avropa Məhkəməsinin “Stil və Morris Birləşmiş Krallığa qarşı” (Steel and Morris v. United Kingdom) işi üzrə Qərarı, şikayət № 68416/01, § 95, ECHR 2005*), eləcə də, cəzanın təbiəti və sərtliyi də (*bax: Avropa Məhkəməsinin Böyük Palatasının “Seylan Türkiyəyə qarşı” (Ceylan v. Turkey) işi üzrə Qərarı, şikayət № 23556/94, § 37, ECHR 1999-IV; Avropa Məhkəməsinin “Tammer Estoniyaya qarşı” (Tammer v. Estonia) işi üzrə Qərarı, şikayət № 41205/98, § 69, ECHR 2001-I; Avropa Məhkəməsinin “Skalka Polşaya qarşı” işi üzrə yuxarıda adı çəkilən Qərarı, § 41 - 42; və Avropa Məhkəməsinin “Lesnik Slovakiyaya qarşı” (\{Lesnik\} v. Slovakia) işi üzrə Qərarı, şikayət № 35640/97, § 63 - 64, ECHR 2003-IV)*) Konvensiyanın 10-cu maddəsi ilə təminat verilən fikir ifadə etmək azadlığı hüququnun pozulması dərəcəsinin mütənasibliyinin qiymətləndirilməsi zamanı nəzərə alınan amillərdir.

172. “Məhkəmə sisteminin nüfuzu” ifadəsi, xüsusən o anlayışı özündə ehtiva edir ki, məhkəmələr hüquq mübahisələrini tənzipləyən, şəxsin təqsirliyi və ya təqsirsizliyini müəyyən edən müvafiq forumdur və cəmiyyət tərəfindən bu cür qəbul edilir (*bax: Avropa Məhkəməsinin “Vorm Avstriyaya qarşı” (Worm v. Austria) işi üzrə 29 avqust 1997-ci il tarixli Qərarı, Reports 1997-V, § 40*). Məhkəmə sisteminin nüfuzunun müdafiə olunmasında başlıca amil demokratik cəmiyyətdə məhkəmələrin təqsirləndirilən şəxsə (söhbətin cinayət prosesindən getdiyi halda) və ümumilikdə cəmiyyətə tələp etdiyi inamdır (*bax: mutatis mutandis, digər mənbələrlə yanaşı, Avropa Məhkəməsinin “Fey Avstriyaya qarşı” (Fey v. Austria) işi üzrə 24 fevral 1993-cü il tarixli Qərarı, Series A, N 255-A, p. 12*).

173. Vəkilin xüsusi statusu ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi sistemində ona cəmiyyətlə məhkəmə arasında əlaqələndirici bənd kimi mərkəzi mövqə tutmağa imkan verir. Bu cür mövqə Vəkillər kollegiyası üzvlərinin davranış tərzinə adi məhdudiyətləri izah edir. Bu sahədə vəkillərin mühüm rolu nəzərə alındıqda, onlardan ədalət mühakiməsinin lazımi şəkildə həyata keçirilməsinə və beləliklə də, cəmiyyətin məhkəməyə etimadının qorunub saxlanmasına kömək gözləmək məntiqə uyğundur (*bax: Avropa Məhkəməsinin “Amixalakiioaye Moldova qarşı” (Amihalachioaie v. Moldova) işi üzrə Qərarı, şikayət № 60115/00, § 27, ECHR 2004-III, Avropa Məhkəməsinin “Nikula Finlandiyaya qarşı” işi üzrə yuxarıda qeyd edilən Qərarı, § 45; və Avropa Məhkəməsinin “Şepfer İsveçrəyə qarşı” işi üzrə yuxarıda qeyd olunan Qərarı, pp. 1052 - 1053, § 29 - 30, gələcək istinadlarla*).

174. Konvensiyanın 10-cu maddəsi **təkcə səsləndirilmiş ideyaların və informasiyanın məzmununu deyil, həm də onların ifadə formasını müdafiə edir.** Vəkillər, şübhəsiz, ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi ilə bağlı məsələləri şərh edə bilirlər, lakin onların tənqidi müəyyən sərhədləri keçməməlidir. Bundan başqa, vəkilin məhkəmə zalında fikrini ifadə etmək azadlığı hüdudsuz deyil və müəyyən maraqlar, eləcə də məhkəmə sisteminin nüfuzu onun məhdudlaşdırılmasına haqq qazandıracaq qədər vacibdir. Bununla yanaşı, hökm verilməsinin, prinsip etibarilə dövlətin məhkəmələrinin səlahiyyətlərinə aid olmasına baxmayaraq, Avropa Məhkəməsi özünün təcrübəsinə istinadən xatırladır ki, müdafiə tərəfinin azadlığının yalnız müstəsna hallarda – hətta yüngül cinayət cəzası yolu ilə - məhdudlaşdırılması demokratik cəmiyyətdə zəruri qəbul edilə bilər (*bax: Avropa Məhkəməsinin “Nikula Finlandiyaya qarşı” işi üzrə yuxarıda qeyd olunan Qərarı*).

175. Belə bir fakt aşkardır ki, vəkillər məhkəmə araşdırmasında, xüsusilə də cinayət işləri zamanı öz müştərilərinin müdafiəsi prosesində, müdafiə etdikləri şəxsin maraqlarını gözləməklə, məhkəmənin davranışına qarşı etiraz edilməsinin lazımlı olub-olmaması ilə bağlı qərar üzərində düşünmək kimi çətin vəziyyətdə qalırlar. Azadlıqdan məhrumetmə ilə bağlı cəzanın təyin edilməsi öz təbiətinə görə qaçılmaz olaraq təkcə ayrıca götürülmüş vəkilə deyil, həm də ümumilikdə bütün vəkillərə “məhdudlaşdırıcı təsir” göstərir (*bax: Avropa Məhkəməsinin “Nikula Finlandiyaya qarşı” işi üzrə yuxarıda qeyd olunan Qərarı, § 54; və Avropa Məhkəməsinin “Ştoyr Niderlanda qarşı” işi üzrə yuxarıda qeyd olunan Qərarı, § 44*). Məsələn, onlar məhkəmə araşdırması zamanı bəyanatlarının və prosesual hərəkətlərin seçimində - müştərilərinin potensial zərərinə olaraq - özlərini məhdudlaşdırılmış vəziyyətdə hiss edə bilirlər. Cəmiyyətin ədalət mühakiməsinə etimadının təmin edilməsi üçün müdafiə səmərəli hərəkət etməlidir. Müəyyən hallarda müdafiəçiyə azadlıqdan məhrumetmə cəzasının təyin edilməsi, təkcə Konvensiyanın 10-cu maddəsi çərçivəsində vəkilin hüquqlarına deyil, həm də Konvensiyanın 6-cı maddəsi çərçivəsində müştərinin ədalətli araşdırma hüququna toxuna bilər (*bax: Avropa Məhkəməsinin “Nikula Finlandiyaya qarşı” işi üzrə yuxarıda qeyd olunan Qərarı, § 49, və Avropa Məhkəməsinin “Ştoyr Niderlanda qarşı” işi üzrə yuxarıda qeyd olunan Qərarı, § 37*). Müvafiq olaraq, istənilən “məhdudlaşdırıcı təsir” ədalət mühakiməsinin səmərəli həyata keçirilməsi çərçivəsində məhkəmə ilə vəkil arasında balanslaşdırılmış qarşılıqlı təsirin qiymətləndirilməsi zamanı nəzərə alınmalı olan mühüm amildir.

ii) Yuxarıda qeyd olunmuş prinsiplərin bu işə tətbiqi

176. Bu işdə ərizəçi qətl işinə baxan Limassola məhkəməsinin səyyar iclasının zalında məhkəməni təhqir etməsinə görə məhkum olunmuşdur. Hakimlər hesab etmişlər ki, ərizəçi öz sözləri və davranışı ilə məhkəməyə hörmətsizlik nümayiş etdirmişdir.

177. Avropa Məhkəməsi iş üzrə faktlardan çıxış edərək, bir tərəfdən, məhkəmə sisteminin nüfuzunun müdafiə olunması zərurəti və digər tərəfdən ərizəçinin vəkil kimi fikrini ifadə etmək azadlığı hüququnun müdafiə olunması arasında balansı riayət olunub-olunmadığını müəyyən etməlidir.

178. Məhkəmə ərizəçini beş gün azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum etmişdir. Hökmün dərhal qüvvəyə mindiyini də nəzərə alsaq, onu sərt adlandırmaq mümkün deyil. Bu qərar sonradan Ali Məhkəmə tərəfindən qüvvədə saxlanılmışdır.

179. Ərizəçinin davranışını Limassola məhkəməsinin səyyar iclasının hakimlərinə müəyyən hörmətsizlik kimi qiymətləndirmək olar. Bununla yanaşı, nəzakətlə ifadə edilmədiyinə baxmayaraq, onun bəyanatları məhkəmə tərəfindən araşdırmanın, xüsusən də ərizəçinin qətlə ittiham olunan müştərisinin adından apardığı çarpaz dindirmənin tərzinə aid olmuş və bununla məhdudlaşmışdır.

180. Yuxarıda sadalananları nəzərə alaraq, Avropa Məhkəməsi Kipr hakimiyyət orqanlarının, xüsusən də ərizəçinin vəkil olması və mümkün alternativləri nəzərə almaqla, həbs cəzasının hüquq pozuntusunun ağırlığına müvafiq olduğuna dair dəlilləri ilə qane olmamışdır (bax: yuxarıda § 79).

181. Müvafiq olaraq, Avropa Məhkəməsi belə bir nəticəyə gəlmişdir ki, bu cür cəza ərizəçi üçün özünü doğrultmayacaq qədər sərtir və müdafiənin vəkili qismində vəzifələrini yerinə yetirən zaman vəkillərin hərəkətlərinə “məhdudlaşdırıcı təsir” göstərə bilərdi (bax: Avropa Məhkəməsinin “Nikula Finlandiyaya qarşı” işi üzrə yuxarıda qeyd olunan Qərarı, § 49; və Avropa Məhkəməsinin “Ştoyr Niderlanda qarşı” işi üzrə yuxarıda qeyd olunan Qərarı, § 44). Məhkəmənin təhqir olunmasına dair sadələşdirilmiş icraatda prosessual pozuntulara dair Avropa Məhkəməsinin gəldiyi nəticələr də (bax: yuxarıda § 122 - 135) cəzanın qeyri-mütənasibliyinin bir hissəsini təşkil edir (bax: yuxarıda § 171).

182. Bununla əlaqədar olaraq Avropa Məhkəməsi hesab etmişdir ki, məhkəmənin səyyar iclası məhkəmə sisteminin nüfuzunun müdafiəsi və ərizəçinin vəkil kimi fikir ifadə etmək azadlığı hüququnun müdafiəsi arasında lazımi balansı qoruyub saxlaya bilməmişdir. Ərizəçinin həbs cəzasının yalnız bir hissəsini çəkməsi (bax: yuxarıda § 20) bu nəticəyə heç bir təsir göstərmir.

183. Müvafiq olaraq, Avropa Məhkəməsi qərar vermişdir ki, ərizəçiyə qeyri-mütənasib cəzanın təyin edilməsi səbəbindən Konvensiyanın 10-cu maddəsinin pozulmasına yol verilmişdir.

VI. Konvensiyanın 41-ci maddəsinin tətbiq olunması

184. Konvensiyanın 41-ci maddəsində deyilir:

“Əgər Məhkəmə Konvensiya və onun Protokollarının pozulduğunu, lakin Razılığa gələn Yüksək Tərəfin daxili hüququnun yalnız bu pozuntunun nəticələrinin qismən aradan qaldırılmasına imkan verdiyini müəyyən edirsə, Məhkəmə zəruri halda, zərərçəkən tərəfə əvəzin ədalətli ödənilməsini təyin edir”.

A. Zərər

1. Maddi zərər

185. Ərizəçi maddi zərərin ödənilməsini tələb etməmişdir.

2. Mənəvi zərər

186. Palatanın ərizəçinin maddi zərərin ödənilməsinə dair tələbi ilə bağlı gəldiyi nəticədə deyilir (bax: Palatanın Qərarının 84 – 85-ci paragrafları):

“84. Bu işdə Avropa Məhkəməsi hesab etmişdir ki, ərizəçi iş üzrə faktlardan çıxış edərək, mənəvi əzab çəkmişdir. Xüsusi olaraq, bu Kipr kimi kiçik ölkədə onun peşəkar nüfuzuna və siyasi imicinə ciddi zərər vuran mühakimənin və azadlıqdan məhrum etmə hökmünün ciddiliyi ilə bağlıdır. Lakin Avropa Məhkəməsi hesab etmir ki, ərizəçi onun sağlamlığının pisləşməsi və Konvensiyanın təsdiq olunmuş pozuntusu arasında səbəb əlaqəsini əsaslandırmışdır. Beləliklə, o, ərizəçinin tələbini, o, qismən əsaslı olsa da, şişirdilmiş hesab etmişdir.

85. Müxtəlif cari amilləri nəzərə alaraq və Konvensiyanın 41-ci maddəsinin tələb etdiyi kimi ədalət prinsipindən çıxış edərək, Avropa Məhkəməsi mənəvi zərəre görə ərizəçiyə 15000 avro məbləğində kompensasiyanın ödənilməsini qət etmişdir”.

187. Ərizəçi Palata tərəfindən müəyyən edilmiş kompensasiya məbləğinə yenidən baxılmasını Böyük Palatadan xahiş etmişdir.

188. Kipr hakimiyyət orqanları ərizəçinin bu tələbini mübahisələndirməmişlər.

189. Avropa Məhkəməsi təsdiq etmişdir ki, Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndi və Konvensiyanın 10-cu maddəsi baxımından ərizəçinin hüquqlarının pozulması ona mənəvi əzab və məhkum olunması, hökm və cəzanın ədalətsizliyi nəticəsində pərişanlıq hissi yaşatmaqla təkcə pozuntu faktının tanınması ilə ödənilə bilməyəcək mənəvi zərər vurmuşdur. Ədalətlik prinsipindən çıxış edərək, Avropa Məhkəməsi ərizəçiyə 15000 avro məbləğində mənəvi zərərin kompensasiyanın ödənilməsini qət etmişdir.

B. Məhkəmə xərcləri və məsrəfləri

190. Palatanın ərizəçinin məhkəmə xərcləri və məsrəflərinin ödənilməsinə dair tələbi ilə bağlı gəldiyi nəticədə deyilir (bax: Palatanın Qərarının 91 – 93-cü paragrafları):

“91. Birincisi, Avropa Məhkəməsi qeyd etmişdir ki, birdən artıq vəkilin xidmətlərindən istifadənin işin mühümlüyü ilə əsaslandırılması artıq müəyyən edilmişdir (bax: *Avropa Məhkəməsinin Böyük Palatasının “Íatridis Yunanıstana qarşı” (Íatridis v. Greece) işi üzrə Qərarı (ədalətli kompensasiya), şikayət N 31107/96, § 56, ECHR 2000-XI*). Bundan başqa, ərizəçi Konvensiyanın onun qarşısında göstərdiyi pozuntularını Ali Məhkəmədə sübut etməyə çalışdığından, bu mərhələdə çəkilmiş xərclər də məsrəflərin məbləğinə daxil edilə bilər. Lakin Avropa Məhkəməsi hesab etmişdir ki, bu işin mürəkkəb olması və mühüm məsələlərə toxunmasına baxmayaraq, bu qədər çox sayda vəkilin xidmətinə ehtiyac yox idi.

92. İkincisi, Avropa Məhkəməsi elan olunmuş xərclərin həqiqətən də çəkilməsinə şübhə etmir, o, bu xərcləri artıq sayır. O, həmçinin qeyd etmişdir ki, ərizəçinin şikayətinin mühüm hissəsini məqbulluq mərhələsində rədd etmişdir.

93. Yuxarıda deyilənləri nəzərə alaraq, Avropa Məhkəməsi ərizəçiyə 10000 avro məbləğində məhkəmə xərcləri və məsrəflərinin kompensasiyanın ödənilməsini qət etmişdir”.

191. Ərizəçi Palatanın nəticəsi ilə razılaşmamış və Ali Məhkəmədə və Avropa Məhkəməsində çəkdiyi (işə İkinci seksiya Palatası tərəfindən baxılması zamanı) 20180 Kipr funtu (təxminən 35000 avro) məbləğində məhkəmə xərcləri və məsrəfləri ilə bağlı ilkin tələblərini irəli sürmüşdür. Bundan başqa, o, Böyük Palatada araşdırma zamanı çəkilmiş 5000 Kipr funtu və 21500 funt sterlinq (ümmümlükdə təxminən 40000 avro) təşkil etmiş məhkəmə xərcləri və məsrəflərinin ödənilməsini tələb etmişdir.

O, öz ərizəsini aşağıdakı şəkildə açıqlamışdır (çeklər və hesab-faktura ilə təsdiq olunur):

- a) 2520 Kipr funtu Ali Məhkəmədə araşdırma zamanı altı vəkilin işinə görə çəkilən xərclər;
- b) 17660 Kipr funtu Palatada araşdırma ilə bağlı xərclər. Bura 5160 Kipr funtu məbləğində S.Kleridesin xidmət haqqı, 7500 Kipr funtu məbləğində digər beş kiprli vəkilin xidmət haqqı və 5000 Kipr funtu məbləğində iki britaniyalı vəkilin konsultasiyası daxildir;
- c) 5000 Kipr funtu d-r S.Klerides tərəfindən Böyük Palatada araşdırmaya hazırlığa xərclənmiş məbləğ (qəbz təqdim olunur);
- d) 20000 funt sterlinq V.Emmerson, D.Fridman, M.Müller və L.Xaralambus (“Simons, Muirhed və Berton” (Simons, Muirhead and Burton) vəkillər bürosu) tərəfindən Böyük Palatada araşdırmaya hazırlığa xərclənmiş məbləğ;
- e) 1500 funt sterlinq Böyük Palatada təmsilçiliyə görə xərclənmiş məbləğ (xərclərin hesabı (“Simons, Muirhed və Berton” vəkillər bürosu tərəfindən təqdim olunmuşdur).

192. Ərizəçi iddia etmişdir ki, işə hazırlıq prosesini nəzərə alaraq, bütün elan olunmuş məhkəmə xərcləri və məsrəfləri əsaslandırılmışdır. Təyin olunmuş sayda vəkil araşdırma predmetinin presedentsiz təbiəti və Kipr qanunvericiliyi və adət hüququ yurisdiksiyası üçün mühüm olması səbəbindən Avropa Məhkəməsindəki

hər iki prosesdə zəruri olmuşdur. İşin mühümlüyü Kipr hakimiyyət orqanları tərəfindən də təsdiq olunmuşdur. Ərizəçi iddia etmişdir ki, Palata və Böyük Palatada araşdırma zamanı iki britaniyalı vəkilin təmsilçiliyi məhkəmənin təhqir olunması ilə bağlı İngiltərə qanunvericiliyinin Kipr qanunvericiliyinə yaxınlığı ilə əsaslandırılmışdır. Bununla əlaqədar olaraq o, qeyd etmişdir ki, Kipr hakimiyyət orqanları da britaniyalı vəkilləri seçmişlər. Nəhayət, işin Böyük Palataya verilməsi onun qaldırılmış məsələlərlə bağlı yenidən baxılmasını tələb edirdi ki, bunun üçün də müxtəlif nöqteyi-nəzərlər müqayisə olunmalı idi.

193. Kipr hakimiyyət orqanları ərizəçi tərəfindən irəli sürülmüş məbləğlərlə razılaşmamışlar. Xüsusi olaraq, onlar bildirmişlər ki, ərizəçinin Ali Məhkəmədə və Palatada araşdırma zamanı çəkdiyi məhkəmə xərcləri və məsrəfləri həddindən artıqdır və bu baxımdan Palatanın qərarı qüvvədə qalmalıdır. Həmçinin Böyük Palatada araşdırma zamanı xərc məbləğləri də yüksəkdir. Bununla əlaqədar olaraq Kipr hakimiyyət orqanları bildirmişlər ki, ərizəçi əsassız sayda vəkilin xidmətindən istifadə etmiş və araşdırmanın bu mərhələsini yeni araşdırma kimi qəbul etmişdir.

194. Kipr hakimiyyət orqanları araşdırmanın bütün mərhələlərində məhkəmə xərcləri və məsrəflərinin 20000 avro (10000 avro Ali Məhkəmədə və Palatada araşdırmaya və 10000 avro Böyük Palatada araşdırmaya görə) məbləğində ümumi kompensasiyasını təklif etmişlər.

195. Avropa Məhkəməsinin praktikasına müvafiq olaraq məhkəmə xərcləri və məsrəfləri Konvensiyanın 41-ci maddəsi çərçivəsində zəruri və qaçılmaz, eləcə də əğlabatan məbləğdə çəkilmiş hesab olunmadıqda ödənilmir. Bundan başqa, hüquqi məsələlərə dair xərclər o halda özünü doğrultmuş hesab edilir ki, elan olunmuş pozuntulara aid olsunlar (*bax: məsələn, Avropa Məhkəməsinin Böyük Palatasının "Beyeler İtaliyaya qarşı" (Beyeler v. Italy) işi üzrə (ədalətli kompensasiya) 28 may 2002-ci il tarixli Qərarı, şikayət N 33202/96, § 27, Avropa Məhkəməsinin Böyük Palatasının "Sahin Almaniyaya qarşı" (Sahin v. Germany) işi üzrə Qərarı, şikayət N 30943/96, § 105, ECHR 2003-VIII).*

196. Böyük Palata Palatanın daxili məhkəmələr və Palatada araşdırmaya çəkilən məhkəmə xərcləri və məsrəflərinin ödənilməsi məbləği ilə bağlı Qərarının dəyişdirilməsi üçün səbəb görməmişdir.

197. Böyük Palatada araşdırma zamanı çəkilmiş məhkəmə xərcləri və məsrəfləri ilə bağlı Avropa Məhkəməsi hesab etmişdir ki, bu, tərəflərdən iş üzrə başlıca məsələlərə dair çoxsaylı sualların cavablandırılmasını tələb edirdi. Ərizəçi tərəfindən verilmiş müraciətlərin həcmi və tamlığından çıxış edərək, bununla bağlı mühüm iş aparılmışdır.

198. Buna baxmayaraq, Avropa Məhkəməsi irəli sürülmüş məbləği həddindən artıq hesab etmişdir.

199. İş üzrə bütün halları nəzərə alaraq, Avropa Məhkəməsi milli məhkəmələr və Konvensiya orqanlarında çəkilməmiş bütün məhkəmə xərcləri və məsrəflərinin kompensasiyası kimi 35000 avro üstəgəl qeyd olunmuş məbləğə hesablanacaq biləcək vergi məbləğlərinin ödənilməsinə qətiyyətlə etmişdir.

V. Ödənişin gecikdirilməsi zamanı faiz dərəcəsi

200. Avropa Məhkəməsi ödənişin gecikdirilməsinə görə faiz dərəcəsinin Avropa mərkəzi bankının istiqrazlarına əsasən son hədd illik faiz norması üstəgəl üç faiz bəndi həcmində hesablanmalı olduğunu məqbul hesab edir.

BUNA ƏSASƏN AVROPA MƏHKƏMƏSİ:

- 1) *yekdilliklə* Konvensiyanın **6-cı** maddəsinin **1-ci** bəndinin pozuntusunun baş verdiyini qərara alır;
- 2) *bir səsə qarşı on altı səsə* ərizəçinin şikayətinə Konvensiyanın **6-cı** maddəsinin **2-ci** bəndinə riayət olunması məsələsi ilə bağlı ayrıca baxılmasına ehtiyac olmadığını qərara alır;
- 3) *yekdilliklə* ərizəçinin şikayətinin bir hissəsinin Konvensiyanın **6-cı** maddəsinin **3-cü** bəndinin **“a”** yarımbəndi kontekstindən ayrıca baxılmasına ehtiyac olmadığını qərara alır;
- 4) Kipr hakimiyyət orqanlarının Konvensiyanın **10-cu** maddəsinə dair ilkin etirazlarını yekdilliklə rədd edir;
- 5) *yekdilliklə* Konvensiyanın **10-cu** maddəsinin pozulmasının baş verdiyini qərara alır;
- 6) *yekdilliklə* qərara alır ki:
  - a) cavabdeh-dövlət üç ay ərzində ərizəçiyə ödəniş gününə olan məzənnə ilə Kipr funtuna çevirməklə aşağıdakı məbləğləri ödəməlidir:
    - i) 15000 (on beş min) avro mənəvi zərərin kompensasiyası kimi;
    - ii) 35000 (otuz beş min) avro məhkəmə xərcləri və məsrəflərinin kompensasiyası kimi;
    - iii) bu məbləğlərə hesablanacaq biləcək istənilən vergi;
  - b) qeyd olunmuş üç aylıq müddət sona çatdıqdan sonra ödəniş anınadək təyin edilmiş məbləğlərin üzərinə Avropa mərkəzi bankının minimal ssuda faizinə bərabər məbləğlər üstəgəl üç faiz həcmində adi faiz hesablanacaq.
- 7) ərizəçinin ədalətli kompensasiyaya dair digər tələblərini yekdilliklə rədd edir.

İngilis və fransız dillərində tərtib olunmuş və 15 dekabr 2005-ci il tarixində Strasburq şəhərində İnsan hüquqları sarayında açıq dinləmədə elan olunmuşdur.

Məhkəmənin sədri
Lüsius VİLDHABER

Məhkəmə katibi-kanslərinin müavini
T.Lorens ERLİ

HAKİMLƏR SER NİKOLAS BRATES VƏ M. PELLONPYAYIN ƏKSƏRİYYƏTİN MÖVQEYİ İLƏ ÜST-ÜSTƏ DÜŞƏN BİRGƏ MÖVQEYİ

Biz bir çox aspektlər üzrə əksəriyyətin mövqeyi ilə razılaşıırıq. Biz həmçinin Limassola məhkəməsinin səyyar iclasının hakimlərinin ərizəçini məhkəməni təhqir etməsinə görə məsuliyyətə cəlb edən və cəza təyin edən zaman ona subyektiv yanaşmalarına dair nəticə istisna olmaqla, iş üzrə nəticələr və qərarların əsaslandırılmasının çox hissəsi ilə ümumilikdə razıyıq. Qərar da təqdim olunmuş əsaslara görə, ərizəçinin Limassola şəhər məhkəməsinin səyyar iclasının hakimlərinin qərəzsizliyi ilə bağlı şübhələri *obyektiv olaraq* əsaslı olmuşdur.

Lakin təhqir əməli heç də həmişə məhkəmə qarşısında törədilmir, buna görə də hesab edirik ki, Palata öz Qərarının 37-ci paragrafında məhkəmənin məhkəmə zalında iştirak edən şəxs tərəfindən hörmətsiz davranışı ilə qarşılaşdığı istənilən vəziyyətdə Konvensiyanın 6-cı maddəsi çərçivəsində qərəzsizlik tələblərinə müvafiq olaraq bu məsələnin həllinin səlahiyyətli istintaq orqanlarına və başqa tərkibdə məhkəmənin baxışına verilməli olduğunu qət etməklə, həddi aşmışdır. Lakin bu işdə olduğu kimi, məhkəmənin təhqir olunması ittihamını doğurmuş söz və hərəkətlərin şəxsən hakimlərə qarşı yönəldildiyi və onların prosesi aparması tərzinə dair tənqiddən ibarət olduğu hallarda, bu hakimlərin pozuntuya baxılması və cəzanın təyin edilməsində qərəzsizliyi *obyektiv olaraq* haqlı şübhələr üçün zəmin yaradır.

123 – 128-ci paragraflarda, məhkəmənin səyyar iclasının Qərarının obyektiv qərəzsizlik meyarına cavab vermədiyinin qəbul edildiyi nəzərə alınmaqla, bizim *fikrimizcə, məsələyə subyektiv meyar çərçivəsində baxmaq zərurəti ortadan qalxırdı*. Bir halda ki, Avropa Məhkəməsinin üzvlərinin əksəriyyəti, nəinki tək-cə bunu etməmişdir, həm də Konvensiyanın 6-cı maddəsinin pozulduğunun tanınmasını subyektiv qərəzsizlik baxımından əsaslandırmışdır, biz ərizəçini məhkəmənin təhqir olunmasına görə məhkum etmiş hakimlərin şəxsi qərəzsizlik prezumpsiyasının təkzib edilməsi üçün inandırıcı səbəblərin olmaması ilə bağlı fikirlərimizi izah etməyi lazım bilirik.

Birincisi, biz baxılan hadisələrin əsas məzmununu xatırladıırıq. Hakimlər əsas araşdırma zamanı ərizəçinin sözünü kəsərək, onun çarpaz dindirmə zamanı verdiyi sualların araşdırmanın bu mərhələsi üçün artıq olan detallara toxunduğunu qeyd etmişlər. Bizim fikrimizcə, bu, məhkəmənin araşdırmaya nəzarət funksiyası çərçivəsində adi müdaxiləsi olmuş və məhkəmə tərəfindən ərizəçiyə qarşı hər hansı bir qərəzli mövqedən xəbər verməmişdir. Ərizəçi dərhal onu prosesdə müdafiəçi qismindən iştirakdan azad etmək tələbi ilə reaksiya vermiş və məhkəmə formalaşmış praktikaya istinad edərək, bu tələbi rədd etmişdir. Bu qərarın lazımi hüquqi əsaslandırmadan başqa nəyəsə əsaslanması, eləcə də hakimlərin ərizəçiyə şəxsi düşmənçiliyindən xəbər verən heç bir əlamət yoxdur.

Daha sonra, “*ravasakia*” sözünün işlədildiyi dialoq və məhkəmənin ərizəçinin davranışının məhkəmənin təhqir olunması kimi qiymətləndirilməsi və ərizəçiyə “dediyi ifadələri təsdiq edərək, bu sözlərə görə nə üçün cəzalandırılmalı olmadığını izah etmək, yaxud da onları təkzib etmək” tələbi gəlir. Ərizəçi, hakimlərin iddia etdiyi kimi, qışqıraraq və aqressiv hərəkətlər edərək cavab vermişdir: “Məni mühakimə edə bilərsiniz”. Fasilədən sonra hakim ərizəçinin sözlərinin, o cümlədən, bu sözlərin

tələffüz edildiyi tonun məhkəməyə qarşı təhqir olduğunu təkrar etmiş və ərizəçiyə bir daha üzr istəmək imkanı verərək, onu beş gün müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum etmişdir.

Müstəsna qaydada, bəlkə də təcrübədə ilk dəfə olaraq, bu işdə şəxsi qərəzsizliyin olmadığına dair nəticə çıxararaq, Avropa Məhkəməsinin əksər üzvləri hakimlərin davranışının, onların fikrincə, hakimlərin subyektiv marağından xəbər verən bir sıra aspektləri – hakimlərin ərizəçinin sözlərindən şəxsən təhqir olunduqlarını bildirmələri, “şok və təhqir olunma hissini gizlədən” mübaliğəli nitq, beş gün müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasını yeganə münasib cəza hesab etmələri, hakimlərin məhkəmənin təhqir olunmasına dair ifadə olunmuş əvvəlki fikirlərinə diqqət yetirməmişlər.

Bizim fikrimizcə, bu amillərdən heç biri ayrı-ayrılıqda və ya birlikdə Avropa Məhkəməsinin professional hakimlərin şəxsi marağdan azad olduğuna dəqiq əminliyinin əsaslandırılması üçün kifayət etmir. Lakin, yuxarıda qeyd edildiyi kimi, ərizəçinin sözləri birmənalı şəkildə şəxsən hakimlərə qarşı yönəldilmiş olub və obyektivlik məqsədi ilə işin ehtimal olunan təhqir məsələsinə baxılması üçün başqa məhkəmə tərkibinə verilməsinin zəruri olmasına baxmayaraq, bu heç də hakimlərin bu məsələyə müstəqil şəkildə baxaraq, məhkəmənin nüfuzunun qorunub saxlanılması və ədalət mühakiməsinin lazımı şəkildə aparılması zərurətindən deyil, şəxsi hisslərinin təsiri altında hərəkət etmələri anlamına gəlmir. Bununla əlaqədar olaraq, biz hakimlərin onların şəxsən təhqir olunmasının daha az əhəmiyyətə malik olması və həqiqətdə məhkəmənin yalnız ədalət mühakiməsinin nüfuz və tamlığından narahat olmasına dair bəyanatına şübhə etmək üçün səbəb görmürük.

Hakimlərin istifadə etdiyi mübaliğəli nitqə gəldikdə isə, onların ərizəçinin davranışını təsvir etdikləri terminlərin həddindən artıq sərt olmasına baxmayaraq, biz, bunun özü-özlüyündə ərizəçi ilə münasibətdə subyektiv mövqe olduğunu düşünürük. Biz bunu daha çox məhkəmənin ərizəçinin, hakimlərin fikrincə, məhkəməyə hörmətsizlik ifadə edən sözləri, tonu və ümumi davranışına ciddi yanaşması kimi nəzərdən keçiririk.

Eyni səbəblərə görə, biz hakimlərin dərhal beş gün müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasını yeganə münasib cavab kimi nəzərdən keçirmələri faktının hakimlərin qərəzsizliyindən xəbər verdiyi fikri ilə razılaşa bilmərik. Avropa Məhkəməsi tərəfindən Qərarda təqdim olunmuş əsaslardan çıxış edərək, işin hallarında hökmün Konvensiyanın 10-cu maddəsi çərçivəsində ərizəçinin hüquqlarını pozduğunu hesab edirik. Lakin məhkəmənin səyyar sessiyasının pozuntunun ağırlığı ilə bağlı baş mövqedə olması və bunun Ali Məhkəmə tərəfindən təsdiq olunması subyektiv qərəzliliyin sübutu kimi xidmət edə bilməz.

Həmçinin biz ərizəçinin məhkəməni təhqir etməkdə təqsirli olmasına əminliyin tez ifadə olunmasının hakimlərin subyektiv qərəzsizliyini təkzib etdiyinə əmin deyilik. Bu iş məhkəmənin təhqir olunmasına dair işlərə baxılması zamanı məhkəmə qarşısında yaranan çətinliklərin əyani nümunəsi olsa da, hakimlərin ərizəçinin davranışının təhqiredici olmasına dair əvvəlcədən formalaşdırdıqları fikir onların subyektiv marağından xəbər vermir. Bundan başqa, məhkəmə fasiləni təkcə ərizəçi tərəfindən məhkəmənin təhqir olunması əməlinin törədilməsinə dair ilkin rəyini təsdiq etməkdən öncə işə təkrar baxmaq üçün deyil, həm də hökm elan olunanadək ərizəçiyə öz sözlərindən imtina etmək imkanı vermək üçün elan etmişdir. Biz hakimlərin, beləliklə “Kiprianunun öz sözlərindən imtina edəcəyi və səmimi peşmançılıq hissi ifadə edəcəyi

halda, ona hökm çıxarmamaq niyyətini dolayısı ilə ifadə etmələrini” müəyyən etmiş Ali Məhkəmənin gəldiyi nəticəyə şübhə etmək üçün səbəb görmürük.

Buna əsasən, biz əksəriyyətin Limassola məhkəməsinin səyyar iclasının hakimlərinin ərizəçiyə qarşı subyektiv yanaşması və bunun Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinin pozulmasını sübut etməsi ilə bağlı nəticələrlə razılaşa bilmərik.

HAKİMLƏR L.QARLITSKI VƏ R.MARUSTENİN ƏKSƏRİYYƏTİN MÖVQEYİ İLƏ ÜST-ÜSTƏ DÜŞƏN BİRGƏ MÖVQEYİ

Biz ərizəçiyə çıxarılmış hökmün qeyri-mütənasibliyi səbəbindən Konvensiyanın 10-cu maddəsinin pozulmasına dair əksəriyyətin gəldiyi ümumi nəticə ilə razıyıq. Biz həmçinin bu pozuntunun mövcudluğunun əsas əsaslandırılma xətti ilə də razıyıq. Lakin, məhkəmədə fikir ifadə etmək azadlığı çərçivəsində şikayətin xüsusi təbiəti və məhdudiyyətlərinin olması, başqa sözlə desək, tam həcmdə istifadə olunmadığını da vurğulamağı vacib hesab edirik. Bizim mülahizələrimizin çıxış nöqtəsi məhkəmə çıxış edən zaman vəkilin öz adından - yəni öz eqosu, emosiyaları, ambisiyaları və baxışlarından deyil, müştərinin maraqlarından çıxış edərək hərəkət etməsidir. Məhkəmədə fikir ifadə etmək azadlığından istifadə edərək, vəkillər müştərilərinin faydası, maraqları, eləcə də ədalət mühakiməsinin maraqları ilə məhdudlaşdırılırlar. Həmçinin hakimlər də heç vaxt öz şəxsi maraqlarını təmsil etmirlər. Bu konsepsiya, prinsip etibarilə, Avropa Məhkəməsi tərəfindən qəbul edilib və onun Qərarlarında, məsələn, “Nikula Finlandiyaya qarşı” işi üzrə qərarında ifadə olunub və bu Qərarın 173-175-ci paragraflarında yenidən qeyd olunub. Bizim vəzifəmiz onları bir daha vurğulamaqdan ibarətdir.

Dəqiq müəyyən olunmuşdur ki, Konvensiyanın 10-cu maddəsi təkcə ifadə olunmuş fikir və informasiyanın deyil, həm də onların ifadə formalarının mahiyyətini müdafiə edir. Lakin bu ümumi prinsipin məhkəmə icraatında öz bağlantıları var. Məhkəmə araşdırması zamanı həmişə yadda saxlamaq lazımdır ki, forma – bəyanatlar, nitq və mübahisə strategiyasının və tərzinin seçilməsi ilk növbədə ittiham olunan şəxsin müdafiəsi mövqeyindən və yalnız ikinci növbədə vəkilin şəxsi istəyindən və s. asılıdır. Məhkəmədə maraqların təmsil olunması heç vaxt vəkilin “şəxsi oyununa” çevrilməməli və onun fəaliyyətinin məqsədi və digər yanaşı maraqlar kənara atılaraq, şəxsi maraqlar üstünlük təşkil etməməlidir.

Lazımi müdafiə heç vaxt müştəri və araşdırma maraqlarına zərər və xələl yetirməməlidir. Xatırladıyıq ki, bu işdə müdafiəçi, eləcə də məhkəmə tərəfindən impulsiv şəxsi reaksiya nəticədə müttəhimi effektiv müdafiədən məhrum etmişdir. Həmçinin prosesin rəvan və lazımi şəkildə aparılması dayandırılaraq, bununla da ədalət mühakiməsinə zərər vurulmuşdur. Bu təkcə məhkəmə hakimiyyətinin nüfuzu deyil, həm də vəkillər kollegiyası və onun üzvlərinin nüfuz və etimad səviyyəsini təhlükəli vəziyyətə salmışdır. Buna görə də hesab edirik ki, bu iş, ilk növbədə Konvensiyanın 6-cı maddəsinə toxunur və Konvensiyanın 10-cu maddəsinə dair aspektlər ikinci dərəcəlidir.

HAKİM J.P.KOSTANIN QİSMƏN XÜSUSİ MÖVQEYİ

1. Oxşar faktların Konvensiya çərçivəsində insan hüquqlarının bir neçəsinin pozulmasının qəbul edilməsinə gətirib çıxardığı hallarda Avropa Məhkəməsi çox zaman çətin vəziyyətdə qalır. Konvensiyanın çoxsaylı pozuntularına yol verildiyini etiraf etməmi, yoxsa, başlıca aspektlərlə məhdudlaşmaqmi lazımdır? Avropa Məhkəməsinin praktikası bu suala birmənalı cavab vermir, çox şey hər bir iş üzrə konkret hallar, eləcə də işin ayrı-ayrı aspektlərinə qarşı az və ya çox həssas ola biləcək hakimlərin subyektiv qiymətindən asılıdır. Həmçinin tək-tək pozuntuların qəbul edilməsi və çoxsaylı pozuntuların qəbul edilməsinə meyilli hakimlər mövcuddur.
2. Ola bilsin ki, bu vəziyyətdə yeddi hakimdən ibarət Palata başlanılmış işin Konvensiyanın 43-cü maddəsinə müvafiq olaraq iş üzrə yekun qərar çıxarmış 17 hakimdən ibarət Böyük Palatanın baxışına verilməsi düzgündür. Konvensiyanın 27-ci maddəsinin 3-cü bəndinə əsasən bir iş üzrə iki baxışda iştirak etmiş (və müvafiq olaraq səs vermiş) bəzi hakimlər (ən çoxu iki) kifayət qədər çətin vəziyyətə düşüblər. Onlar dönməz olaraq ilkin mövqelərində qalmalıdırlarmı (bu həm də sadəcə tarixi dəyərə malik olacaq, çünki Palatanın Qərarının res judicata olaraq geriyə qüvvəsi yoxdur)? Və ya onlar diqqətsizlikdən əvvəlki mövqelərindən imtina etməli və ya hətta onu təkzib etməlidirlər? Bu, yenə də konkret işin xüsusiyyətlərindən... və az və ya çox dərəcədə hər bir hakimin inadkarlığından (və ya öz qərarlarına yenidən baxa bilmək qabiliyyətindən) asılıdır ki, bu, yenə də şəxsi temperament xüsusiyyətlərindən daha çox konkret işdən asılıdır.
3. Mən “Kiprianu Kiprə qarşı” işi üzrə qəti mövqeyimi izah etmək istərdim. Tərkibinə daxil olduğum Palata yekdilliklə Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinin (müstəqil və qərəzsiz məhkəmə hüququ), 2-ci bəndi (təqsirsizlik prezumpsiyası) və 3-cü bəndinin “a” yarım-bəndinin (ittihamin mahiyyəti və səbəbi haqqında ətraflı informasiya) pozulduğuna qərar vermişdir; Palata həmçinin yekdilliklə ərizəçinin şikayətinin Konvensiyanın 10-cu maddəsinə dair hissəsinə ayrıca baxılmasına ehtiyacın olmadığını qət etmişdir. .
4. Böyük Palatada tərəflər və üçüncü tərəflərin dəlillərini oxuduqdan və araşdırma prosesində həmkarlarımla müzakirə zamanı çıxışlarını (diqqətlə) dinlədikdən sonra mən iş üzrə ilkin dəlillərimi nəzərə almaqla, *iki bənd üzrə mövqeyimi dəyişdim*.
5. Mənim məhkəmənin səyyar iclasının ərizəçini dərhal və ya istənilən halda iki qısa fasilədən sonra məhkəməni təhqir etməsinə görə mühakimə etmiş və beş gün müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum etmiş hakimlərinin obyektiv və subyektiv marağının olması ilə bağlı fikrimi dəyişmədiyimi deməyə ehtiyac yoxdur. Bu, Avropa Məhkəməsinə təqdim olunmuş çıxış nöqtəsidir və mən Böyük Palatanın şərtsiz razılaşdığım nəticələrini şərh etməyəcəyəm. Ayrı-ayrı maraqlı fikirlər səslənsə də, bu bənd üzrə səsvermə yekdil olmuşdur.
6. Mən, həmçinin təqsirsizlik prezumpsiyasının pozulmasına yol verilməsinə dair birmənalı mövqeyimdən də imtina etmirəm. Mən bu pozuntunun aşkar olduğunu düşünürəm: vəkil Kiprianu, ona yalnız yüngülləşdirici halları təqdim etmək və öz ifadəsindən imtina etmək seçimi vermiş hakimlər tərəfindən təqsirli hesab edilmişdir. Lakin ittiham olunan şəxs formal olaraq təqsirsiz hesab edilsə də, məhkəmə qərəzli hərəkət etmişdir. Bu iki şikayət mütləq identik olmamalıdır. Eyni dərəcədə təqsirsizlik

prezumpsiyası prinsipi məhkəməyəqədər mərhələdə də pozula bilər və beləliklə də məhkəmə qərəzlilikdə ittiham edilə bilməz (*məsələn, Avropa Məhkəməsinin "Allene de Ribemont Fransaya qarşı" (Allenet de Ribemont v. France) işi üzrə 10 fevral 1995-ci il tarixli qərarında olduğu kimi, Series A, N 308*). Yəqin qeyd etmək lazımdır ki, bu iki pozuntu müəyyən dərəcədə kəşifir. Buna baxmayaraq, mənim fikrimcə, təqsirsizlik prezumpsiyası o qədər fundamental ədalət prinsipidir ki, mən onun məhkəmənin qərəzliliyindən irəli gələn pozuntusunu görməyə bilmirəm. Beləliklə, mən yenidən Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin pozulmasına yol verilməsinin lehinə səs verərək, bu dəfə bu işə ayrıca baxılmasının tələb edilmədiyini hesab edən digər həmkarlarımla razılaşmadım.

7. Bunun əksi olaraq, mən dərk etdim ki, Konvensiyanın 6-cı maddəsinin üçüncü, daha dəqiq desək 3-cü bəndinin "a" yarım bəndinin pozuntusu nəinki təkrar deyil, hətta ümumiyyətlə mövcud olmamışdır! Buna görə də və yalnız bu bənd üzrə Kipr hakimiyyət orqanlarının arqumentləri məni inandırdı. Ərizəçinin işi üzrə qərar əsassız olmuşdur (məhkəmənin səyyar sessiyası məhz buna görə tənqid olunmuşdur) və bunu nəzərə alaraq, 40 illik təcrübəyə malik hüquqşünas ona qarşı irəli sürülən ittihamları necə anlamaya bilərdi? Mən şikayətin bu hissəsini həqiqi və düzgün hesab edirdim, lakin indi onu *uydurulmuş və mənasız hesab edirəm*. Müvafiq olaraq, mən bu məsələ ilə bağlı Böyük Palatanın əksər üzvlərinin tərəfindəyəm.

8. Beləliklə, *təkcə fikir ifadə etmək azadlığı məsələsi qalır*. Burada mən daha çox tərəddüd edirdim. Şikayətin mahiyyəti müdafiənin vəkili tərəfindən ağır cinayətdə ittiham olunan müştərisini məhkəmədə müdafiə prosesində çəkişmələrin qızğın anında dediyi sözlərə, hakimlərin ərizəçini dərhal mühakimə edəcək qədər təhqiramiz hesab etdikləri sözlərə aiddir. Fikir ifadə etmək azadlığı bu iş üzrə başlıca deyil, daha çox yanaşı gedən məsələdir ki, bu da Palatanın öz Qərarının 72-ci paragrafında ifadə etdiyi mövqeyi ilə izah olunur. Lakin bu, ən mühüm demokratik dəyərlərdən biridir. Hesab edirəm ki, Avropa Məhkəməsi üçün hüquqşünasın (vəkilin) da, xüsusi olaraq, müdafiə hüququnun icra edilməsi üçün nitq vasitəsilə hərəkət etdiyi halda, bu azadlığa malik olmasının təsdiq edilməsi çox vacibdir. Bununla əlaqədar olaraq, mən şübhəsiz ki, Böyük Palata tərəfindən bir neçə dəfə vurğulanan "Nikula Finlandiyaya qarşı" (ECHR 2002-II) işi üzrə Qərara **kifayət qədər diqqət yetirməmişəm**. Və nəticədə mən öz həmkarlarımla birlikdə Konvensiyanın 10-cu maddəsinin pozuntusunun qəbul edilməsinin lehinə səs vermişəm.

9. Beləliklə, sonda qeyd etmək istərdim ki, ən azından mənim fikrimcə bu işin digər heyətə ötürülməsi mənasız rəsmiyyət olmamış, o mənim baxışlarımı dəyişmiş və onları düzəldərək, belə bir nəticə çıxarmağa imkan vermişdir ki, həmişə daha yaxşı etmək (və ya daha pis etməmək...) olar.